Bundesministerium
Bildung, Wissenschaft
und Forschung

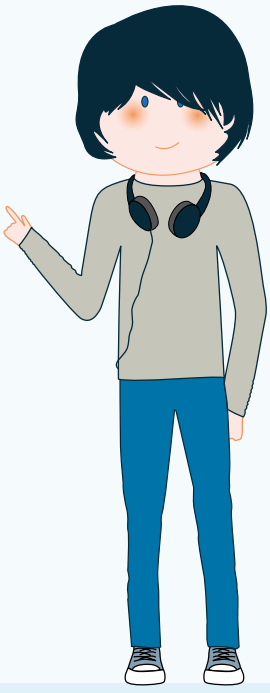
Demokratiezentrum Wien
www.demokratiezentrum.org

Das Österreichische Minderheitenschulwesen.

Sprachliche Vielfalt mit Geschichte

Übersetzungsguide für Schüler/innen
Překladatelská příručka pro žáky a žákyně
Vodič prijevodov za školare i školarice
Népcsoportnyelvi útmutató diákoknak
Prik beschariperskero vodaschi le ischkolaschtschenge/ischkolaschkijenge
Prekladateľská príručka pre žiakov/žiačky
Vodnik s prevodi za učenke in učence

Impressum
Demokratiezentrum Wien
Hegelgasse 6/5
1010 Wien
Tel.: 01 512 3737
E-Mail: office@demokratiezentrum.org
www.demokratiezentrum.org
Wien, 2019

Bildquellen:
1 Demokratiezentrum Wien
2 Demokratiezentrum Wien
3 Parlamentsdirektion/Martin Steiger
4 Wolfgang Bergthaler
5 Public Domain
6 By Kim S [CC BY-SA 2.0 (http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0)]

Bundesministerium
Bildung, Wissenschaft
und Forschung

Demokratiezentrum Wien
www.demokratiezentrum.org

Vorwort

© BMBWF

Sehr geehrte Damen und Herren!

In einem vielsprachigen europäischen Wirtschafts- und Lebensraum öffnen Kenntnisse in mehreren Sprachen Perspektiven. Jede Sprache bietet somit eine Fülle an Möglichkeiten für die persönliche, kulturelle und berufliche Weiterentwicklung.

Die natürliche Mehrsprachigkeit der in Österreich beheimateten Volksgruppen ist somit Chance und Bereicherung zugleich. Das Schulsystem leistet im Rahmen der für Kärnten und das Burgenland gültigen Minderheitenschulgesetze für den Erhalt und die positive Entwicklung der Volksgruppensprachen in Österreich einen wertvollen Beitrag.

Um sicherzustellen, dass an zweisprachigen Schulen auch zukünftig ein qualitativ hochwertiger Unterricht angeboten werden kann, setzt das Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung, begleitet von stetem Dialog und Austausch mit den Betroffenen, zahlreiche Maßnahmen um.

Die Wanderausstellung „Das österreichische Minderheitenschulwesen – Sprachliche Vielfalt mit Geschichte“ bietet Schülerinnen und Schülern einen kindgerecht aufbereiteten Einstieg und Einblick in die zentralen Facetten des Themenbereichs Minderheiten: Sprache, Geschichte, Identität und Zugehörigkeit.

Allen, die sich die Ausstellung anschauen, wünsche ich viel Freude bei der Besichtigung!

Mag. Klemens Riegler-Picker
Sektionschef für Allgemeinbildung und Berufsbildung
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Forschung

Oktober 2019

Einleitung

Die Wanderausstellung zum Minderheitenschulwesen beschäftigt sich auf 10 Themenstationen mit verschiedenen Aspekten der Thematik Minderheiten – Mehrheiten, den speziellen Rechten von Minderheiten und deren Schutz sowie dem österreichischen Minderheitenschulwesen.

In diesem Übersetzungsguide findest du die Texte der Stationen in die Sprachen der sechs österreichischen Volksgruppen übersetzt. Wie in der Ausstellung hat auch in diesem Guide jede Sprache eine spezielle Farbe:

Tschechisch = blau (Übersetzung: Jan Veselý)
Kroatisch = türkis (Übersetzung: Agnes Csenar-Schuster)
Ungarisch = hellgrün (Übersetzung: Géza Őze)
Romanes = rosa (Übersetzung: Josef Schmidt)
Slowakisch = rot (Übersetzung: Daniela Pihuličová)
Slowenisch = dunkelgrün (Übersetzung: Michael Vrbinc)

Dadurch kannst du leichter erkennen, um welche Sprache es sich bei einem Text handelt. Du kannst Inhalte der Wanderausstellung also in insgesamt 7 Sprachen lesen – und auch hören: Wenn du die QR-Codes auf den Stationen mit deinem Smartphone scannst, kannst du die Texte auch in den Minderheitensprachen hören.

Gertraud Diendorfer (Projektleitung)
Susanne Reitmair-Juárez, Manfred Kohler (wissenschaftliche Mitarbeit)

Inhalt

český
1. Většiny – menšiny 6
2. Historie menšin 7
3. Práva menšin 8
4. Ochrana menšin 9
5. Identity 10
6. Menšinové školství 11
7. Menšinové školství 12
8. Samozřejmě vícejazyčně 13
9. Jazyková rozmanitost 14
10. Výsledky výzkumu o mnohojazyčnosti 15

hrvatski
1. Većine – manjine 16
2. Povijest manjin 17
3. Manjinska prava 18
4. Zaštita manjin 19
5. Identiteti 20
6. Manjinsko školstvo 21
7. Manjinsko školstvo 22
8. Pravoda većjezičnost 23
9. Mnogovrsnost jezikov 24
10. Rezultati istraživanj o većjezičnosti 25

magyar
1. Többség – Kisebbség 26
2. A kisebbségek történelme 27
3. Kisebbségi jogok 28
4. Kisebbségvédelem 29
5. Identitások 30
6. Kisebbségi iskolarendszer 31
7. Kisebbségi oktatási rendszer 32
8. Természetesen többnyelvű 33
9. Nyelvi sokszínűség 34
10. Kutatási eredmények a többnyelvűséggel kapcsolatban 35

romaní
1. Butera – tschuliptscha 36
2. Historija le tschuliptschendar 37
3. Tschuliptschengere tschatschiptscha 38
4. Tschuliptschengero arakaripe 39
5. Identitetscha 40
6. Tschuliptschengero ischkolakero tschatschipe 41
7. Tschuliptschengero ischkolakero tschatschipe 42
8. Buteder tschibtscha latsche hi 43
9. Mindenfelitike tschibtscha 44
10. Forschinipeskere resultatscha le but tschibtschendar 45

slovenský
1. Väčšiny – menšiny 46
2. História menšín 47
3. Práva menšín 48
4. Ochrana menšín 49
5. Identity 50
6. Školstvo menšín 51
7. Školstvo menšín 52
8. Samozrejme viacjazyčne 53
9. Jazyková rozmanitosť 54
10. Výsledky výskumu viacjazyčnosti 55

slovenski
1. Večine – manjšine 56
2. Zgodovina manjšin 57
3. Pravice manjšin 58
4. Varstvo manjšin 59
5. Identitete 60
6. Manjšinsko šolstvo 61
7. Manjšinsko šolstvo 62
8. Seveda večjezično 63
9. Jezikovna raznolikost 64
10. Rezultati raziskovanj o večjezičnosti 65

Většiny – menšiny

1

Co vlastně znamená „menšina“? To vůbec není tak snadné vysvětlit!

„Menšina“ znamená menší skupinu lidí. Větší skupinu nazýváme „většina“.

Menšina ve státě je tedy menší část obyvatelstva, která má určité věci společné, například jazyk a kulturu. Tyto společné znaky ji také dělají zvláštní – odlišují ji od většiny obyvatelstva.

Etnická skupina – etnická menšina – menšina

V Rakousku se uznané menšiny nazývají také etnickými skupinami. Zákon je definuje takto: *„Etnické skupiny ve smyslu tohoto spolkového zákona jsou skupiny rakouských občanů žijících a usídlených na některých částech spolkového území, s jiným mateřským jazykem, než němčinou, a vlastní národní kulturou.“* (§ 1 odst. 2 Zákona o národních etnických menšinách)

V Rakousku jsou uznány tyto menšiny:

- → Česká etnická skupina
- → Chorvatská etnická skupina
- → Maďarská etnická skupina
- → Etnická skupina Romů / Romnija
- → Slovenská etnická skupina
- → Slovinská etnická skupina

NEJMENŠÍ OKRUH „ETNICKÁ SKUPINA“:
Etnická skupina je etnická menšina, usídlená již po mnoho generací v některých částech Rakouska.

VNĚJŠÍ OKRUH „MENŠINA“:
Pojem menšina lze zcela obecně vztáhnout k určitým znakům, jako je např. vzhled, náboženské vyznání nebo sexuální orientace.

STŘEDNÍ OKRUH „ETNICKÁ MENŠINA“:
„Etnická“ menšina je skupina lidí se společným původem a jazykem, vzniklá také imigrací.

Historie menšin

Na území dnešního Rakouska žijí po mnoho staletí lidé různých jazyků

Jazykově smíšené oblasti a politické hranice v Rakousko-Uherské monarchii a jejích nástupnických státech

Tato mapa ukazuje, jak se měnily politické hranice: černá čára ukazuje hranice monarchie kolem roku 1914. Bílá linie ukazuje dnešní hranice. Barevně vyznačená území jednotlivých jazyků platí rovněž pro rok 1914 a v průběhu času se přirozeně také měnila. V Rakousku však zůstala přibližně stejná.

Zdroj: Hugo Portisch: Rakousko I. Rozloučení s Rakouskem, str. 314 a násl.

Působením válek a politických událostí se státní hranice posouvaly. Státní příslušnost lidí se tím měnila, jejich jazyk však zůstal stejný. Takže některé skupiny byly původně součástí většiny obyvatelstva a později se staly menšinou.

Po roce 1918: Demokracie

Po roce 1918 vznikly v Evropě národnostní státy, ve kterých převládá společný jazyk. V Rakousku je to němčina. Burgenland se stal součástí Rakouska až v roce 1921. Obyvatelé jihovýchodní části Korutan mohli v roce 1920 hlasovat o tom, zda chtějí zůstat součástí Rakouska. Většinou hlasů se rozhodli pro.

1933–1945: Austrofašismus a národně socialistická diktatura

Od roku 1933 a 1938 existovaly v Rakousku autoritářské systémy různého ražení. Menšiny byly vystaveny diskriminaci. V období národně socialistické diktatury byly systematicky pronásledovány a vyvražďovány náboženské, etnické a politické menšiny, jako byli např. Židé, Romové nebo komunisti.

Hlasování

Tento obrázek ukazuje shromáždění v roce 1920 na Napoleonské louce u Villachu k hlasování o setrvání jihovýchodních Korutan v Rakousku.

Pronásledování

Tento obrázek ukazuje internaci Romů v koncentračním táboře.

Práva menšin

3

Po roce 1945: Demokracie

Spojenci osvobodili Rakousko. Tím skončila druhá světová válka.

V demokracii mají menšiny zvláštní práva, která jsou chráněna státem. To je nutné, protože jinak v demokracii zásadně určuje dění většina.

1955: Vídeňská Státní smlouva

V článku 7 jsou zakotvena nejdůležitější práva menšin.

1976: Přijetí zákona o etnických menšinách

Jaká zvláštní práva mají uznané menšiny v Rakousku?

- Svůj jazyk smí používat jak soukromě (např. v rodině), tak i na veřejnosti. Také na úřadech smí hovořit vlastním jazykem jako úřední řečí.
- Příslušníci etnických skupin nesmí být vyčleňováni nebo vystaveni horšímu jednání.
- V obcích, ve kterých menšiny žijí, smí být vlastní jazyk také veřejně viditelný, např. na tabulích s názvy obcí nebo názvy ulic.
- Všichni žáci mají ve smíšených jazykových oblastech Rakouska právo učit se jazyk příslušné etnické menšiny.

Zástupci menšin jsou zapojováni do politických rozhodnutí, která se jich týkají.

Mohou vydávat noviny, produkovat a vysílat rozhlasové nebo televizní programy ve vlastním jazyce.

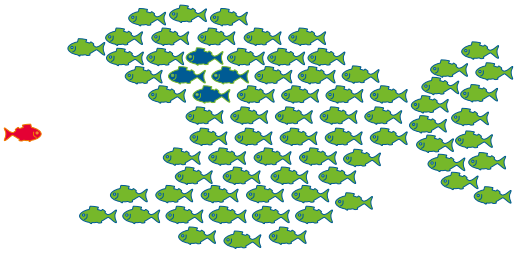
Mohou slavit vlastní tradice a svátky.

Ochrana menšin

4

Proč ochrana menšin?

Menšina by při většinovém rozhodování nemohla své zájmy a práva prosadit, protože by byla přehlasována. Proto existují v demokracii pro uznané menšiny určitá práva, které stát chrání. To má zabránit potlačováni nebo znevýhodňování menšin.

Prosazování práv menšin v Rakousku

Prosazení takových práv trvalo několik desetiletí, protože existoval také odpor proti tomu.

Odpor proti dvojjazyčnému školství

Po roce 1945 měli všichni žáci v jižních Korutanech dvojjazyčné vyučování. Po protestech byl v roce 1959 přijat zákon o menšinovém školství pro Korutany. Od té doby se musí děti do výuky ve slovinském jazyce přihlásit.

Bouře kvůli obecním názvům

V roce 1972 byly v jižních Korutanech postaveny první tabule s dvojjazyčnými názvy obcí. Často je ale ničily nebo demontovaly noční nájezdy odpůrců.

Uznání menšin

Zákon o etnických menšinách z roku 1976 definuje etnické skupiny a tím umožnil jejich další uznání. V roce 1993 byli jako etnická skupina uznáni Romové. V roce 1994 dostal Burgenland nový zákon o menšinovém školství.

Dvojjazyčné tabule s názvy obcí

Teprve v roce 2000 bylo v Burgenlandu instalováno 51 dvojjazyčných tabulí s názvy obcí. V roce 2011 byly také v Korutanech přidány další dvojjazyčné tabule.

Romové na kolech

Od roku 2005 existuje „Rombus“, který zajíždí k romským osadám v Burgenlandu a nabízí pomoc při učení a výuku v romštině pro děti i dospělé.

„Stojíme na jazycích“

V roce 2008 vytvořila Eva Schlengel tuto uměleckou instalaci s nápisem „Rakouská prezidentská kancelář“, umístěnou před Hofburgem, v němčině a v šesti menšinových jazycích.

Identity

5

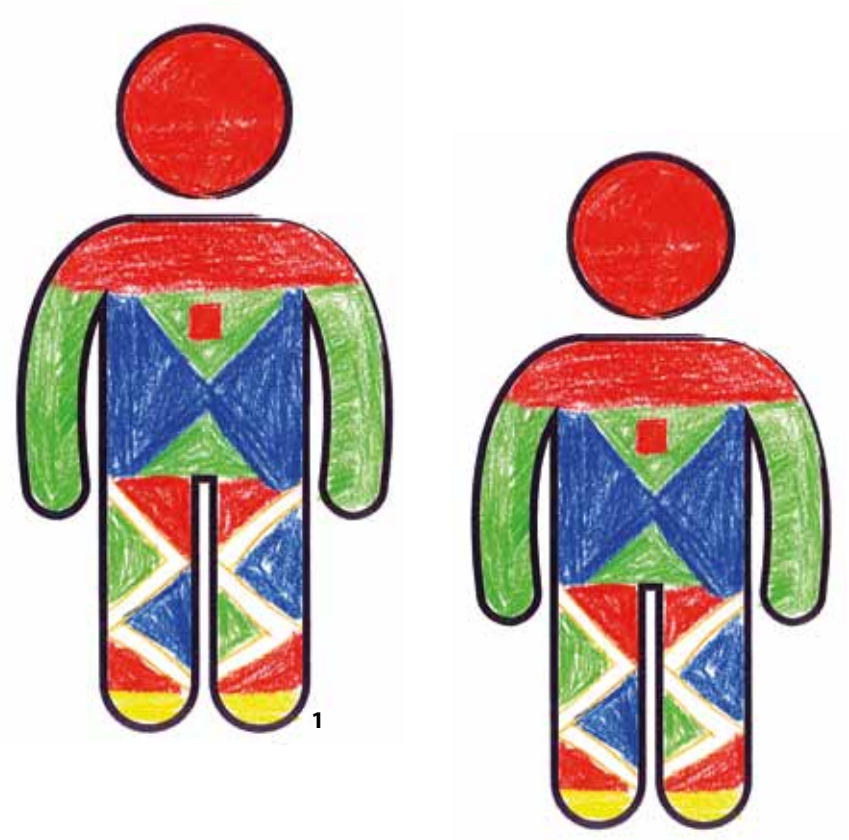
Vícenásobné identity

Identitou nazýváme hodnoty, pocity, postoje a preference, které tvoří každou lidskou osobnost, a které získáme v průběhu života. Určující jsou přitom skupiny, ve kterých žijeme, jako např. rodina, přátelé, škola nebo země.

Každý člověk má jedinečnou a velmi různorodou (individuální) identitu.

Jazykové identity

Identita člověka má mnoho různých součástí - jazyk je jednou z velmi důležitých součástí. Pokud někdo mluví několika jazyky, pak jsou tyto jazyky také součástí jeho vlastní identity.

1

Menšinové školství

6

V Rakousku mají všichni žáci v jazykově smíšených oblastech právo na dvojjazyčné vzdělávání. To znamená, že se ve vyučování učí nejen němčina, angličtina a další cizí jazyky, ale také příslušný jazyk etnické menšiny. Existují různé způsoby, jak je dvojjazyčná výuka organizována.

Emancipační model

Od začátku se všichni žáci učí němčinu a menšinový jazyk. Oba jazyky se používají rovnoprávně. Ve všech předmětech se jazyk třeba i v rámci jedné hodiny střídá.

Johanna
Komenského škola
V předmětu Čeština se mluví výhradně česky, v předmětu Němčina zase výhradně německy. Ve všech ostatních předmětech je to totálně promíchané. Do sešitů se často píše česky, protože učebnice jsou naopak německé.

Emilie,
Komenského škola
V naší škole se mluví a píše spíše česky/slovensky, protože většina německy moc neumí. Knihy máme v němčině, ale do sešitu píšeme česky/slovensky, s výjimkou němčiny samozřejmě.

Jennifer,
ZNMS Großwarasdorf
Ve vyučovacích hodinách se mluví zčásti chorvatsky a částečně německy. Pro některé žáky je v hodinách jednodušší, když s učiteli mluví v chorvatštině, pro jiné je to jednodušší v němčině.

Sarah,
ZBG Oberwart
Maďarština se kromě němčiny, angličtiny a matematiky používá téměř ve všech předmětech. Ale když třeba někdo určitému slovu v němčině nerozumí, řekne se to maďarsky.

Ponoření – jazyková koupel

Ponoření znamená jazykovou koupel. To znamená, že veškerá výuka se v jednom týdnu odehrává pouze v němčině a v následujícím týdnu pouze ve slovinštině. Nebo se mohou jazyky střídat po jednotlivých dnech. Takže se můžete do jazyka opravdu „ponořit".

Lucia,
VS 24 Klagenfurt
Já se svými přáteli mluvím německy. S učitelkami ale mluvím slovinsky. Mám ve škole vždy jeden týden ve slovinštině, jeden týden v němčině a pak se to opakuje.

Menšinové školství

7

Menšinový jazyk jako vyučovací jazyk

Na BG/BRG pro Slovince v Klagenfurtu je vyučovacím jazykem slovinština. Slovinština a němčina jako předměty se pak vyučují ve stejném rozsahu. Ve třídách „Julia Kugyho“ se žáci učí slovinsky, německy, italsky a anglicky.

Jasmina, BG/BRG pro Slovince
Mluvím německy v němčině, slovinsky ve všech ostatních předmětech a anglicky v angličtině.

Aila, třída Kugyho
Ve škole mluvím s kamarády německy. Ve vyučování mluvím slovinsky, italsky, anglicky, francouzsky a německy. Se spolužáky ze Slovinska se snažím mluvit slovinsky. Se spolužáky z Itálie zkouším mluvit italsky.

Dolores, BG/BRG pro Slovince
Ve škole mluvím s kamarády německy a s profesory ve vyučování slovinsky.

Jana, třída Kugyho
Ve škole mluvím převážně německy, s některými kamarády a ve výuce slovinštiny slovinsky, v italštině mluvím italsky a v angličtině anglicky. Někdy smíchám všechny jazyky dohromady.

Jazyk etnické menšiny jako živý cizí jazyk

V tomto modelu je vyučovacím jazykem jazyk německý. Jazyky etnických menšin se vyučují jako cizí jazyky.

Bogi, NMS Rechnitz
Máme třikrát týdně hodinu chorvatštiny nebo maďarštiny. Polovina třídy se učí chorvatsky a druhá polovina maďarsky.

Isabella, NMS Rechnitz
V naší škole se můžete učit maďarsky a chorvatsky. Já se učím třikrát týdně maďarsky.

Výuka v mateřském jazyce

Žáci si mohou znalosti svého mateřského jazyka prohlubovat jako součást volitelných předmětů. Ve Vídni např. existuje výuka mateřských jazyků jako albánština, arabština, bosenština, chorvatština, srbština, romština, turečtina a některých dalších jazyků.

Samozřejmě vícejazyčně

Kdy a kde mluvím jakou řečí?

Simon, BG/BRG pro Slovince:

S matkou mluvím slovinsky, s otcem německy, se sestrou slovinsky. S prarodiči z matčiny strany mluvím slovinsky, s rodiči mého otce německy. S některými kamarády ve škole mluvím slovinsky.

2

Co znamená vyrůstat vícejazyčně?

Daniel, BG/BRG pro Slovince

Pro mě to znamená mít už od samého začátku určitou výhodu. Díky vícejazyčnosti jsem vždycky dokázal najít přátele.

Michelle, ZNMS Großwarasdorf

Pro mě to v každém případě znamená, že mám plusový bod do budoucna.

David, Komenského škola

Podle mého názoru, „vyrůstat vícejazyčně" znamená obrovskou výhodu. Například ve světě práce je to velmi výhodné. Člověk pak umí česky, německy a anglicky.

Emílie, Komenského škola

Je to přeci jen těžké, protože se vlastně všechno musíte učit jakoby dvakrát.

Jennifer, ZNMS Großwarasdorf

To neznamená jen to, že člověk mluví dvěma jazyky, znamená to také, že moji rodiče vaří speciality z obou zemí.

Imre, ZBG OBerwart:

Povzbuzuje mně to a dává mi to dobrý pocit.

Mateo, ZBG Oberwart:

Vyrůstat dvojjazyčně je moc hezké, protože člověk pak mnohé vidí jinýma očima.

Victoria, ZBG Oberwart

Být něco zvláštního a mluvit ne jen německy.

Jazyková rozmanitost

9

Oceňování hodnot jazyků v Evropské unii

Není neobvyklé, že se v nějaké zemi mluví několika jazyky. Evropská unie (EU) má např. 28 členských států s 24 úředními jazyky a 60 regionálními či menšinovými jazyky. Cílem EU je, aby všichni občané EU hovořili vedle svého mateřského jazyka dvěma dalšími jazyky EU.

Nejlepší příklady z praxe

V tomto zastavení si můžeš prohlédnout příklady toho, jak s jazykovou rozmanitostí ve veřejném prostoru zacházejí ostatní země na světě.

Znaková řeč v rakouské Národní radě

Bývalá předsedkyně Národní rady, Barbara Prammer, se velmi zasazovala za práva menšin. Patří k tomu i překlad parlamentních projevů do znakového jazyka.

Čtyřjazyčná tabule s názvem obce v Novém Dillí, Indie

V Indii existují dva federální jazyky (angličtina a hindština) a 22 úředních jazyků na regionální úrovni. Na fotografii jsou vidět jazyky angličtina, hindština, jazyk Urdu a Panjabi.

Dvojjazyčný region hlavního města Bruselu

Belgie má celkem tři oficiální jazyky (němčinu, nizozemštinu, francouzštinu). Oblast hlavního města Bruselu je oficiálně dvojjazyčná. To znamená, že vše je označeno v obou jazycích.

Dvojjazyčné město Piran ve Slovinsku

V Piranu existují dva úřední jazyky (slovinština, italština). Veřejná označení, školy, školky a Univerzita Primorska jsou zásadně dvojjazyčné.

3

4

5

6

10

Výsledky výzkumu o mnohojazyčnosti

Co zjistili vědci

Když se člověk učí nové jazyky, zlepšuje to jeho schopnost koncentrace a také obecně schopnost učit se novým věcem, obdobně jako u kondičního tréninku.

Jubin Abutalebi, Univerzita Milán

U osob hovořících více jazyky jsou mnohem více využívány oblasti mozku, které jsou zodpovědné za rozhodování. Proto je pro ně snazší oddělit důležité informace od nedůležitých.

Jubin Abutalebi, Univerzita Milán

Vzdělání a gramotnost v menšinovém jazyce podporují schopnost učení v majoritním jazyce, protože základní dovednosti, které se trénují v jednom jazyce, mohou být využity pro oba jazyky.

Jim Cummins, Univerzita Toronto

Ranný bilingvismus u dětí má pozitivní vliv na pozdější učení každého dalšího jazyka.

Cristina Sanz, Univerzita Washington D.C.

Jazyk souvisí vždy s úctou, uznáváním hodnot, respektem. Čím méně úcty společnost projevuje k jazyku, tím obtížnější je pro mluvčí tohoto jazyka si jej uchovat.

Katharina Brizić, Univerzita Freiburg

Společnost může své mnohojazyčnosti využít jako zdroje teprve tehdy, pokud jednotlivci svou vlastní mnohojazyčnost jako takovou pociťují.

Brigitta Busch, Univerzita Vídeň

Većine – manjine

1

Ča zapravo znači biti „manjina“? To se ne da tako jednostavno razložiti!

„Manjina“ je manja grupa ljudi. Veću grupu ljudi zovemo „većina“.

Manjina u nekoj državi je ada manji dio stanovničtva, ki ima skupne karakteristike, na priliku jezik i kulturu. Na temelju tih karakteristikov je manjina osebujna – ona se razlikuje od većine stanovničtva.

Narodna grupa – etnička manjina – manjina

U Austriji se priznate manjine zovu i narodne grupe. U zakonu stoji sljedeće: *„Narodne grupe su u smislu ovoga saveznoga zakona grupe austrijanskih državljanov, ki živu na odredjeni područji saveza, kade su i udomaćeni i kim materinski jezik nije nimški pak imaju vlašću narodnu tradiciju.“ (§ 1, stavak 2 Zakona o narodni grupa)*

U Austriji su priznate sljedeće manjine:

- → Češka narodna grupa
- → Hrvatska narodna grupa
- → Ugarska narodna grupa
- → Narodna grupa Romov i Romkinj
- → Slovačka narodna grupa
- → Slovenska narodna grupa

NAJMANJI KOLOBAR „NARODNA GRUPA“:
Narodna grupa je etnička manjina, ka je jur mnoge generacije dugo udomaćena na odredjeni područji Austrije.

VANJSKI KOLOBAR „MANJINA“:
Pojam manjine se more odnositi na čisto općenite karakteristike, na priliku na izgled, vjeru ili spolnu orijentaciju.

SRIDNJI KOLOBAR „ETNIČKA MANJINA“:
„Etnička“ manjina je grupa ljudi sa skupnim porijeklom i jezikom, ka na priliku nastaje i doseljenjem.

Povijest manjin

2

Na području današnje Austrije stoljeća dugo živu ljudi, ki govoru različne jezike.

Mišanojezična područja i političke granice u Austro-ugarskoj monarhiji i u nasljedni država

Ova karta kaže, kako su se minjale političke granice: Črna linija demonstrira granicu Monarhije oko 1914. ljeta. Bijela linija prikazuje današnje granice. Šare fleke za jezike istotako valjaju za ljeto 1914. Naravno su se i one s vrimenom preminile. U Austriji su ostale relativno iste.

Izvor: Hugo Portisch: Österreich I. Abschied von Österreich, stranica 314 pak nadalje.

Zbog bojev i političkih dogodjajev su premješćene državne granice. To je uzrok, zač su ljudi počeli pripadati različnim državam, iako im je jezik ostao isti. Tako su većke grupe prvo bile dio većinskoga stanovničtva, a kasnije su nastale manjine.

Od 1918. ljeta početo: Demokracija

Po ljetu 1918. su se u Europi formirale nacionalne države, u ki dominira jedan skupni jezik. To je u Austriji nimški jezik. Gradišće je stoprv od 1921. ljeta nastalo dio Austrije. Gradjani i gradjanke južnoistočnoga dijela Koruške su 1920. ljeta glasovali, je li kanu ostati kod Austrije. Većina ljudi se je odlučila za to, da kani ostati kod Austrije.

Od 1933. ljeta do 1945. ljeta: Austrofašizam i nacionalsocijalistička diktatura

Od 1933. ljeta kot i 1938. ljeta početo su u Austriji postojali različno intenzivno izraženi autoritarni režimi. Manjine su bile izložene diskriminaciji. Za vrime nacionalsocijalističke diktature su vjerske, etničke i političke manjine, na priliku Židove i Židovke, Rome i Romkinje ili komuniste i komunistice sistematski proganjali i umarali.

Glasovanja

Ova fotografija kaže manifestaciju prilikom glasovanja 1920. ljeta na Napoleonovom travniku blizu Beljaka u vezi pitanja, je li južnoistočni dio Koruške neka ostane kod Austrije.

Progonstvo

Ova slika kaže, kako su Romi internirani u nekom koncentracionom logoru.

Manjinska prava

3

Od 1945. ljeta početo: Demokracija

Savezničke sile su oslobodile Austriju, čim je završio Drugi svitski boj.

U demokratskoj državi manjine imaju osebujna prava, ka su pod zaštitom države. To je potribno zato, kad se u demokratskom sistemu principijelno sve redi po odluka većine.

1955. ljeta: Državni ugovor, potpisan u Beču

Član 7 sadržava najvažnija manjinska prava.

1976. ljeta: Zaključen je Zakon o narodni grupa

Kakova osebuja prava imaju priznate manjine u Austriji?

- Svoje jezike smu hasnovati i u privatnoj sferi (na priliku u obitelji) i u javnosti. Istotako se i u upravni tijeli moru služiti svojim jezikom kot službenim jezikom.
- Pripadniki i pripadnice narodnih grup u socijalnom pogledu ne smu biti isključeni ili diskriminirani.
- U općina, u ki stanuju manjine, njev jezik smi biti vidljiv i javno, na priliku na seoski tabla ili cestni znaki.
- U mišanojezični područji Austrije svi školari i školarice imaju pravo da se nauču jezik narodne grupe.

U političke odluke, ke naližu manjine, su uvezani zastupniki i zastupnice manjin.

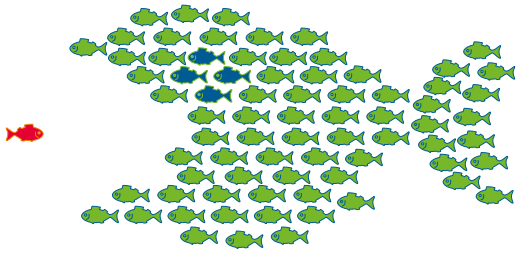
Organizirati moru vlašće priredbe i čuvati svoje pravice.

Dopušćano je da imaju vlašće novine, radiostanice ili televizijske emisije pak da moru komunicirati u svojem jeziku.

Zaštita manjin

4

Zač je potribno čuvati manjine?

Manjina ne bi mogla ostvariti svoja prava i interese, kad bi ju pri donašanju odlukov mogla nadglasati većina. Zato manjine, ke su priznate u demokratski sistemi, imaju odredjena prava, ka čuva država. Tako se kani prepričiti, da su manjine potlačene ili da su im uskraćena prava.

Realizacija manjinskih prav u Austriji

Već desetljeć dugo je duralo dokle su utvrdjena ova prava, ar je bilo i otpora.

Otpor protiv dvojezičnoga školstva

Po 1945. ljetu su sve školare i školarice u južnoj Koruškoj podučavali dvojezično. Zbog protestov je 1959. ljeta zaključen Zakon o manjinskom školstvu za Korušku. Od onda početo se dica moraju najaviti, ako se kanu učiti slovenski.

Napad na seoske table

1972. ljeta su u južnom dijelu Koruške postavljene prve dvojezične seoske table. U noćni napadi su nezakonito demontirane ili zničene.

Priznanje manjin

Zakon o narodni grupa iz 1976. ljeta je definirao narodne grupe i omogućio priznanje i drugih manjin. 1993. ljeta su Romi i Romkinje priznati kot narodna grupa. 1994. ljeta je za Gradišće zaključen novi Zakon o manjinskom školstvu.

Dvojezične seoske table

Stoprv 2000. ljeta je u Gradišću postavljena 51 dvojezična seoska tabla. 2011. ljeta su u Koruškoj postavili dodatne dvojezične seoske table.

Romski jezik na kotači

Od 2005. ljeta postoji romski bus, ki se vozi u romska naselja u Gradišću, da bi dici i odrašćenim nudio pomoć pri učnji, a zvana toga je moguće učiti se i romski jezik.

„Mi si stojimo na jezike“

2008. ljeta je Eva Schlengel pred Hofburgom oblikovala umjetničku inštalaciju s natpisom „Austrijanska predsjednička kancelarija“ u nimškom i u šesteri manjinski jeziki.

Identiteti

5

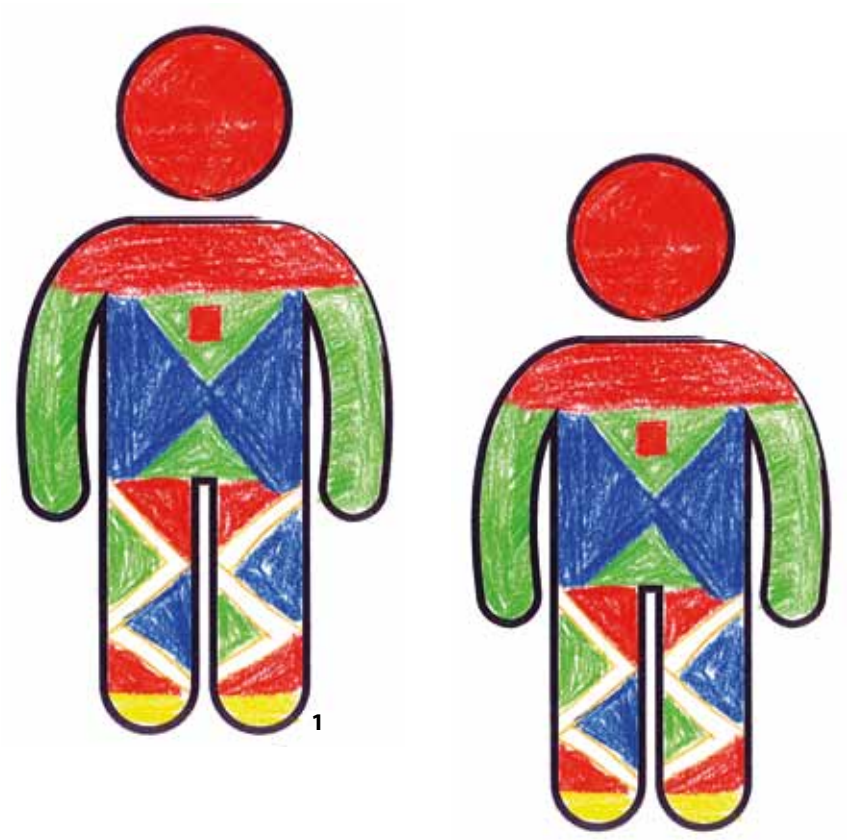
Višestruki identiteti

Identitetom opisujemo vridnosti, ćuti, poglede i principe, ki sačinjavaju človika i ke si je on prisvojio tokom svojega žitka. Njega oblikuju grupe, na priliku obitelj, prijatelji, škola ili zemlja, u koj živi.

Svaki človik ima jedinstven i jako kompleksan (individualan) identitet.

Jezični identiteti

Identitet človika postoji od već komponentov - jezik je jedna od jako važnih komponentov. Kad gdo govori već nego jedan jezik, su i ti drugi jeziki dio njegovoga identiteta.

1

Manjinsko školstvo

6

U Austriji svi školari i školarice u mišanojezični područji imaju pravo na dvojezično podučavanje. To znači da se ne podučavaju samo predmeti Nimški, Engleski i drugi tudji jeziki, nego da se podučava i jezik narodne grupe toga područja. Za to, kako je organizirano dvojezično podučavanje, postoju različne mogućnosti.

Model za emancipaciju

Svi školari i školarice se od početka uču nimški i jezik narodne grupe. Obadva jeziki se hasnuju ravnopravno. U svi predmeti se za vrime podučavanja izminjaju jeziki.

Johanna, Komenskyjeva škola
U predmetu Českі se govori isključivo českі, u predmetu Nimški se govori isključivo nimški. U svi drugi predmeti mišamo jezike. U pisanka čudakrat pišemo českі, ar su knjige nimške.

Emilie, Komenskyjeva škola
U našoj školi se zvećega govori českі ili slovački, ar većina ne zna nimški. Knjige su nam nimške, ali u pisanka pišemo českі ili slovački, zvana naravno u nimškom predmetu.

Jennifer, DNSŠ Veliki Borištof
Za vrime podučavanja se jednoč pominamo po hrvatsku, a onda opet po nimšku. Nekim školarom i školaricam je laglje, da se za vrime podučavanja moru pominati po hrvatsku, a drugim je opet laglje po nimšku.

Sarah, DSG Borta
Ugarski se zvana u predmeti Nimški, Engleski i Matematika hasnuje u skoro svi drugi predmeti. Kad recimo gdo neku nimšku rič ne razumi, mu se na ugarskom jeziku razloži.

Imerzija – jezično kupanje

Imerzija znači jezično kupanje. To znači, jedan tajedan dugo se podučava samo na nimškom jeziku, a potom jedan tajedan dugo samo na slovenskom jeziku. More se dogoditi ali i to, da se jedan dan hasnuje samo ov, a drugi dan samo on jezik. Tom metodom se tako pravo da „uroniti“ u jezik.

Lucia, OŠ 24, Celovac
S mojimi prijatelji se pominam po nimšku, ali s mojimi učitelji i učiteljicami po slovensku. Jedan tajedan u školi imamo slovensko, a drugi tajedan nimško podučavanje, a pak se to ponavlja u tom redoslijedu.

Manjinsko školstvo

7

Jezik narodne grupe kot podučavni jezik

Na Saveznoj gimnaziji i saveznoj realnoj gimnaziji za Slovence u Celovcu je slovenski podučavni jezik. Slovenski i nimški predmet se podučavaju ravnomjerno. U Razredi Juliusa Kugyja se školari i školarice uču slovenski, nimški, talijanski i engleski.

Jasmina,
SRG za Slovence
Za vrime nimškoga podučavanja se pominam po nimšku, slovenski u svi drugi predmeti, a engleski za vrime engleskoga podučavanja.

Aila,
Kugyjev razred
U školi se s tovaruši i družicami pominam po nimšku. Pri podučavanju se pominam po slovensku, talijansku, englesku, francusku i nimšku. Sa školari iz Slovenije se trudim da se razgovaram po slovensku. Sa školari iz Italije se trudim da se razgovaram po talijansku.

Dolores,
SRG za Slovence
U školi se s prijatelji pominam po nimšku, a s profesori pri podučavanju po slovensku.

Jana,
Kugyjev razred
U školi se zvećega pominam po nimšku. S nekimi prijatelji i pri slovenskom podučavanju se pominam po slovensku. Kad imamo predmet Talijanski, se pominam po talijansku, kad imamo Engleski se pominam po englesku. Kadakoč sve jezike mišam.

Jezik narodne grupe kot živi tudji jezik

Kod ovoga modela je podučavni jezik nimški. Jeziki narodnih grup se podučavaju kot tudji jeziki.

Isabella,
NSŠ Rohunac
U našoj školi se nudi mogućnost učnje ugarskoga i hrvatskoga jezika. Ja se trikrat u tajednu učim ugarski.

Bogi,
NSŠ Rohunac
Mi trikrat u tajednu imamo predmet Hrvatski ili Ugarski. Jedna polovica razreda se uči hrvatski, a druga ugarski.

Podučavanje materinskoga jezika

Školari i školarice u okviru dobrovoljnoga predmeta moru produbiti svoj materinski jezik. Tako se u Beču nudi podučavanje materinskoga jezika na priliku u albanskom, arapskom, bosanskom, hrvatskom, romskom, turskom i u neki drugi jeziki.

Pravoda većjezičnost

8

Kada i kade se pominam ki jezik?

Simon, SG/SRG za Slovence:

S mamom se pominam po slovensku, s tatom po nimšku, sa sestrom po slovensku. Sa starimi starji majkine strani se pominam po slovensku, a sa starimi starji tatine strani po nimšku. S odredjenimi prijatelji u školi se pominam po slovensku.

2

Ča znači, odrasti većjezično?

Daniel, SG/SRG za Slovence:

Za mene to znači, imati prednost od samoga početka. Na temelju većjezičnosti sam bio u stanju sklapati prijateljstva.

Michelle, DNSŠ Veliki Borištof:

Za mene to na svaki način znači, da za budućnost imam bonus.

David, Komenskyjeva škola:

Po mojem mišljenju je „odrasti većjezično“ velika prednost. Na priliku profitiraš u poslovnom svitu, kad znaš češki, nimški i engleski.

Emilie, Komenskyjeva škola:

Zapravo je teško, ar se zapravo sve moraš učiti dvakrat.

Jennifer, DNSŠ Veliki Borištof:

To ne znači samo da govoriš dva jezike, nego i to, da moji starji kuhaju špecijalitete iz te druge zemlje.

Imre, DSG Borta:

To je prednost i zato je to dobra ćut.

Mateo, DSG Borta:

Odrasti dvojezično je jako lipo, ar mnogo-ča gledaš drugimi očima.

Victoria, DSG Borta:

Biti većjezičan znači biti zvanaredan, ar ne govoriš samo nimški.

Mnogovrsnost jezikov

9

Poštivanje jezikov u Europskoj uniji

Da se u nekoj državi govori već jezikov, nije neobično. Europska unija (EU) na priliku ima 28 država članic, 24 službene jezike i 60 regionalnih ili manjinskih jezikov. Cilj EU-a je, da se svi gradjani Europske unije uz materinski jezik uču i nauču dva dodatne jezike Europske unije.

Najbolji primjeri iz prakse

Ova štacija kaže primjere, kako druge države na svitu tretiraju mnogovrsnost jezikov u javnosti.

Znakovni jezik gluhih u austrijanskom Nacionalnom vijeću

Bivša predsjednica Nacionalnoga vijeća, Barbara Prammer, se je jako zalagala za prava manjin. To naliže i prijevode govorov u znakovni jezik gluhih u Parlamentu.

Četverojezična seoska tabla u New Delhiju, u Indiji

U Indiji se govoru dva savezni jeziki (engleski i hindski) i 22 službeni jeziki na regionalnoj razini. Na fotografiji vidimo engleski, hindski, urdu i punjabi jezik.

Dvojezična Regija glavnoga varoša Brüssela

U Belgiji postoju ukupno tri službeni jeziki (nimški, nizozemski, francuski). Regija glavnoga varoša Brüssela je oficijelno dvojezična. To znači da je u javnosti sve naznačeno u obadvi jeziki.

Dvojezični varoš Piran u Sloveniji

Piran ima dva službene jezike (slovenskoga i talijanskoga). Svi javni znaki i natpisi, škole, čuvarnice i Primorsko sveučilišće su principijelno naznačeni dvojezično.

3

4

5

6

Rezultati istraživanj o većjezičnosti

Ča su izvidili znanstveniki

Učnjom dodatnih jezikov se boljša koncentracija i općenito sposobnost da si človik prisvoji nova saznanja. To funkcionira spodobno kot pri treningu za fitness.

Jubin Abutalebi, Sveučilišće Milano

Većjezični ljudi intenzivnije hasnuju one areale moždjanov, ki su nadležni za odlučivanje. Tako im je laglje razlikovati važne informacije od nevažnih.

Jubin Abutalebi, Sveučilišće Milano

Kad su ljudi alfabetizirani i školovani u manjinskom jeziku, se laglje nauču dominantni jezik. Elementarne jezične sposobnosti, ke se treniraju u jednom jeziku, pozitivno djeluju i na drugi jezik.

Jim Cummins, Sveučilišće Toronto

Dica, ka su od najzaranije dobe dvojezična, se svaki dodatni jezik laglje nauču.

Cristina Sanz, Sveučilišće Washington D. C.

Jezik je svenek povezan s respektom i prestižom. Čim manje je neki jezik cijenjen u društvu, tim teže je govornikom i govornicam, da si ga očuvaju.

Katharina Brizić, Sveučilišće Freiburg

Neko društvo svoju većjezičnost more hasnovati kot kapital stoprv onda, kad pojedinci svoju većjezičnost doživljavaju kot bogatstvo.

Brigitta Busch, Sveučilišće Beč

Többség – Kisebbség

1

Mit jelent tulajdonképpen az, hogy „kisebbség“? Nem is olyan egyszerű ezt megmagyarázni!

A „kisebbség“ az emberek egy kisebb csoportját jelenti. A nagyobbik csoportot úgy nevezik, hogy „többség“.

Egy kisebbség tehát egy országban a népesség egy kis csoportja, amelynek bizonyos jellemzői közösek, pl. nyelve és kultúrája. Ezek a közös dolgok teszik a kisebbséget különlegessé – és ezek által különbözik a lakosság többségétől.

Népcsoport – Etnikai kisebbség – Kisebbség

Ausztriában az elismert kisebbségeket népcsoportoknak is nevezik. A törvényben ez így szerepel: *„Népcsoportoknak minősülnek ezen szövetségi törvény értelmében az ország különböző részein lakó és honos, nem német anyanyelvű és saját népi jelleggel bíró osztrák állampolgárok csoportjai.* (Népcsoporttörvény, 1. §, 2. bek.)

Ausztriában a következő kisebbségeket ismerik el:

- → cseh népcsoport
- → horvát népcsoport
- → magyar népcsoport
- → roma népcsoport
- → szlovák népcsoport
- → szlovén népcsoport

NÉPCSOPORT
Egy népcsoport olyan etnikai kisebbség, amely már sok nemzedék óta Ausztria területein honos.

KISEBBSÉG
A kisebbség fogalma általánosságban vonatkozhat egyéb jegyekre, például kinézetre, vallásra vagy szexuális irányultságra.

ETNIKAI KISEBBSÉG
Egy „etnikai“ kisebbség olyan közös származású és nyelvű emberek csoportja, amely bevándorlás folytán jön létre.

A kisebbségek történelme

2

A mai Ausztria területén több száz éve élnek különböző nyelvű emberek

Vegyes nyelvű területek és politikai határok az Osztrák-Magyar Monarchiában és az utódállamokban

Ez a térkép azt ábrázolja, hogyan változtak meg a politikai határok: a fekete vonal a Monarchia 1914-es határait jelöli. A fehér vonal a mai határokat mutatja. A nyelveket ábrázoló színes foltok úgyszintén az 1914-es évre vonatkoznak, és természetesen idővel szintén megváltoztak. Ausztriában nagyjából változatlanul maradtak.

Forrás: Hugo Portisch: Österreich I. Abschied von Österreich, 314. o.

Háborúk és politikai események következtében a határok eltolódtak. Az emberek állami hovatartozása ezáltal megváltozott, de nyelvük ugyanaz maradt. Így egyes csoportok először a többségi lakosság részei voltak, és később kisebbséggé váltak.

1918-tól: Demokrácia

1918 után Európában sok nemzetállam jött létre, amelyben egy közös nyelv volt használatos. Ausztriában ez a nyelv a német. Burgenland csak 1921-ben vált Ausztria részévé. Karintia délkeleti részének polgárai 1920-ban szavazással dönthettek arról, hogy továbbra is Ausztriához akarnak-e tartozni. A többség emellett döntött.

1933–1945: Ausztrofasizmus és náci diktatúra

1933-tól és 1938-tól Ausztriában különböző jellegű autoritárius rendszerek voltak. A kisebbségek diszkriminációknak voltak kitéve. A nemzetiszocialista diktatúra alatt a vallási, etnikai és politikai kisebbségeket, mint például a zsidókat, romákat és kommunistákat szisztematikusan üldözték és gyilkolták.

Szavazások

Ez a felvétel egy 1920-as, Délkelet-Karintia Ausztriánál maradásával kapcsolatos, a Villach melletti Napoleonwiese-n megtartott szavazási nagygyűlésről készült.

Üldöztetés

Ez a kép a romák internálását ábrázolja egy koncentrációs táborban.

Kisebbségi jogok

3

1945 óta: Demokrácia

A szövetségesek felszabadították Ausztriát. Ezzel befejeződött Ausztriában a második világháború. A kisebbségeknek egy demokráciában különleges jogaik vannak, amelyek védelméről az állam gondoskodik. Ez azért szükséges, mert egy demokráciában alapvetően a többség akarata a meghatározó.

1955: Bécsi Államszerződés

A 7. törvénycikkben rögzítették a kisebbségek alapvető jogait.

1976: A népcsoporttörvény meghozatala

Milyen különleges jogok illetik meg az elismert kisebbségeket Ausztriában?

- A saját nyelv használata magánközegben (pl. a családban) és nyilvánosan is megengedett.
  Ez a nyelv a közhivatalokban is használható hivatalos nyelvként.
- Nem megengedett a népcsoportok tagjainak kirekesztése vagy rosszabb bánásmódban való részesítése.
- Azokban a községekben, amelyekben népcsoportok laknak, szabad a nyelv nyilvánosan is látható használata, pl. helységnévtáblákon vagy utcanévtáblákon.
- Ausztria vegyes nyelvű területein minden diáknak joga van az adott népcsoportnyelvet tanulni.

A népcsoportok képviselőit bevonják olyan politikai döntések meghozatalába, amelyek a népcsoportokat is érintik.

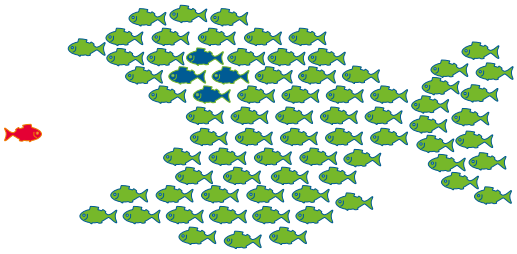
Saját nyelvű újságok, rádióműsorok vagy tévéadások készítése és közzététele.

Hagyományápolás és saját ünnepek megtartása.

Kisebbségvédelem

4

Miért szükséges a kisebbségek védelme?

Egy kisebbség nem lenne képes többségi döntések meghozatalakor érdekeit és jogait érvényre juttatni, mert a többség leszavazhatná. Ezért egy demokráciában vannak a kisebbségeknek olyan jogai, amelyek felett az állam őrködik. Így lehet megakadályozni, hogy egy kisebbséget elnyomjanak, vagy hátrányokat szenvedjen.

A kisebbségi jogok érvényesítése Ausztriában

A kisebbségi jogok érvényesítése évtizedeken át tartott, mert ez ellenállásba is ütközött.

Ellenállás a kétnyelvű iskolarendszerrel szemben

1945 után Dél-Karintiában minden diák részesült kétnyelvű oktatásban. Tiltakozások eredményeként 1959-ben megalkottak egy Karintiára érvényes kisebbségi iskolatörvényt. A gyerekeknek azóta kötelező a bejelentkezés, ha szlovén nyelvoktatáson akarnak résztvenni.

Támadás a kétnyelvű helységnévtáblák ellen

1972-ben Dél-Karintiában állították fel az első kétnyelvű helységnévtáblákat. Éjszakai támadások során ezeket jogellenesen eltávolították vagy megsemmisítették.

A kisebbségek elismerése

Az 1976-os népcsoporttörvény meghatározta a kisebbségek fogalmát, és ezáltal lehetővé tett újabb elismeréseket. 1993-ban elismerték a romákat mint népcsoportot. 1994 óta Burgenlandnak új kisebbségi iskolatörvénye van.

Kétnyelvű helységnévtáblák

Burgenlandban először 2000-ben helyeztek ki 51 kétnyelvű helységnévtáblát. Karintiában 2011-ben további kétnyelvű helységnévtáblákat állítottak fel.

Roma nyelv négy keréken

2005 óta létezik a Rombusz, amely felkeresi a romák által lakott településeket, és segítséget nyújt a tanulásban, valamint lehetővé teszi a roma nyelv oktatását gyerekeknek és felnőtteknek.

„Kedveljük a nyelveket“

2008-ban alkotta meg Eva Schlangel ezt, a Hofburg előtt kihelyezett művét, amelyen az „Osztrák Államelnöki Hivatal“ felirat németül és még hat kisebbségi nyelven olvasható.

Identitások

5

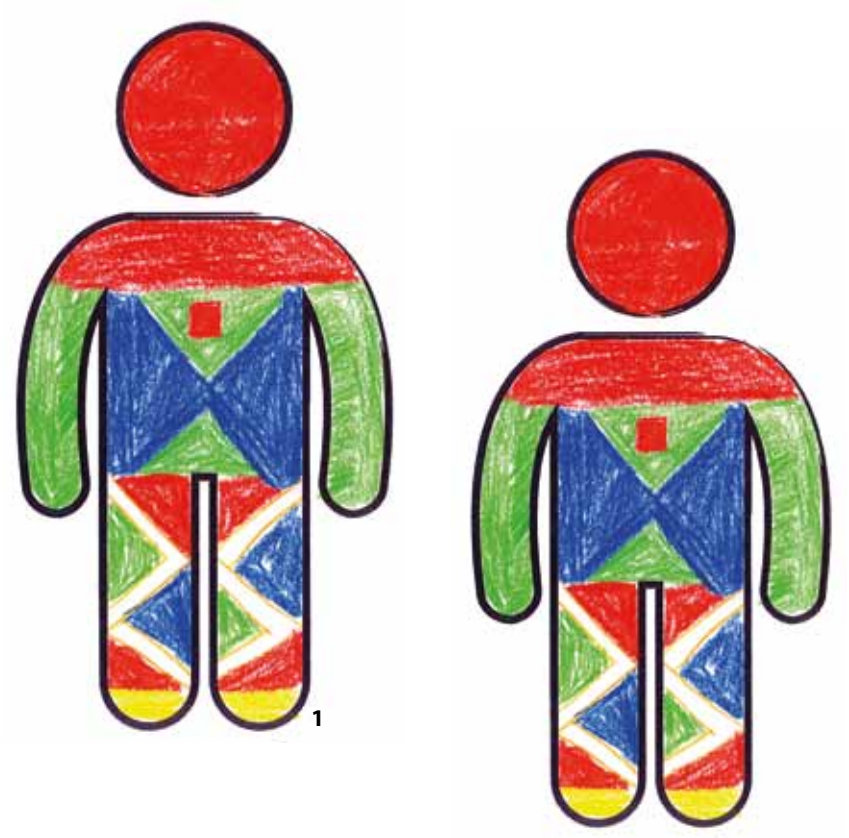
Többszörös identitások

Identitásnak nevezik azokat az értékeket, érzéseket, viszonyulásokat és vonzalmakat, amelyek minden emberhez hozzátartoznak, és amelyeket életünk során magunkévá teszünk. Ezeket nyomatékosan meghatározzák a közösségek, pl. a család, a barátok, az iskola vagy az az ország, amelyben élünk.

Minden ember rendelkezik egy egyedi és igen sokoldalú (egyéni) identitással.

Nyelvi identitások

Egy ember identitása sok különböző részből áll – a nyelv ennek egy nagyon fontos része. Ha valaki több nyelvet beszél, akkor ezek részei a saját identitásnak.

1

Kisebbségi iskolarendszer

6

Ausztriában a vegyes nyelvű területeken minden diáknak joga van a kéttannyelvű oktatáshoz. Ez azt jelenti, hogy nem csak németet, angolt és más idegen nyelveket tanítanak, hanem a mindenkori népcsoportnyelvet is. A kéttannyelvű tanítás megszervezésének különböző módjai vannak.

Emancipációs modell

Kezdettől fogva minden diák tanulja a németet és a népcsoportnyelvet. Mindkét nyelvet egyenrangúan használják. Egy órán belül váltakozva használják a nyelveket minden tantárgy oktatásában.

Johanna, Komensky Iskola
Csehül kizárólag a csehórákon, németül kizárólag a németórákon beszélünk. Az összes többi órán a nyelvhasználat teljesen vegyes. A füzetekbe gyakran csehül írunk, mert német nyelvű könyveink vannak.

Emilie, Komensky Iskola
A mi iskolánkban inkább csehül/szlovákul beszélünk és írunk, mert a többség nem tud németül. Német nyelvű könyveink vannak, de a füzetekbe csehül/szlovákul írunk, természetesen a németórákon kívül.

Jennifer, Kéttannyelvű Új Középiskola Großwarasdorf
Az órákon részben horvátul és részben németül beszélünk. Egyes diákoknak egyszerűbb a dolguk azokon az órákon, ahol horvátul beszélhetnek a tanárokkal, másoknak egyszerűbb németül.

Sarah, Felsőőri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium
A magyart a német, angol és matek kivételével majdnem minden más tárgyban használjuk. Akkor is, ha valaki valamit németül nem ért, megmagyarázzák magyarul.

Immerzió – Nyelvi fürdő

Az immerzió jelentése „nyelvi fürdő". Ezen az értendő, hogy a tanítási időben egy hétig csak németül beszélnek, a következő héten pedig csak az adott népcsoportnyelven. De lehetséges az is, hogy naponta váltakoznak a nyelvek. Így ténylegesen bele lehet „merülni" a nyelvbe.

Lucia, 24-es Népiskola Klagenfurt
A barátaimmal németül beszélek. A tanáraimmal azonban szlovénül. Az iskolában egy hétig szlovénül és egy hétig németül van a tanítás, aztán ez így váltakozik.

Kisebbségi oktatási rendszer

7

Népcsoportnyelv mint oktatási nyelv

A Klagenfurti Szlovén Szövetségi Gimnázium és Reálgimnázium oktatási nyelve a szlovén. A szlovén és német tantárgyat azonos óraszámban oktatják. A „Julius Kugy" osztályokban a diákok szlovént, németet, olaszt és angolt tanulnak.

Jasmina, Szlovén Gimnázium
A németórán németül beszélek, a többi órán szlovénül, és az angolórán angolul.

Aila, Kugy-osztály
Az iskolában a barátaimmal németül beszélek. Az órákon beszélek szlovénül, olaszul, angolul, franciául és németül. A szlovéniai diákokkal megpróbálok szlovénül beszélni. Az olaszországi diákokkal megpróbálok olaszul beszélni.

Dolores, Szlovén Gimnázium
Az iskolában a barátaimmal németül beszélek és a tanárokkal az órákon szlovénül.

Jana, Kugy-osztály
Az iskolában többnyire németül beszélek, néhány baráttal a szlovénórán szlovénül, olaszórán olaszul beszélek és angolórán angolul. Néha keverem az összes nyelvet.

Népcsoportnyelv mint élő idegen nyelv

Ennél a modellnél az oktatási nyelv a német. A népcsoportnyelveket mint idegen nyelveket oktatják.

Bogi, Kéttannyelvű Új Középiskola Großwarasdorf
Hetenként háromszor van egy horvát- vagy magyaróra. Az osztály egyik fele horvátul tanul, a másik fele magyarul.

Isabella, Kéttannyelvű Új Középiskola Großwarasdorf
Az iskolánkban magyarul és horvátul lehet tanulni. Én egy héten háromszor magyarul tanulok.

Anyanyelvi oktatás

Egy szabadon választható tantárgy keretében a diákok elmélyíthetik anyanyelvi ismereteiket. Bécsben van pl. albán, arab, bosnyák, horvát, szerb, roma, török és néhány más nyelven történő anyanyelvi oktatás.

Természetesen többnyelvű

8

Mikor és hol milyen nyelven beszélek?

Simon, Szlovén Gimnázium:

Anyukámmal szlovénül beszélek, édesapámmal németül, a lánytestvéremmel szlovénül. Anyai nagyszüleimmel szlovénül beszélek, apám szüleivel németül. Bizonyos barátokkal az iskolában szlovénül beszélek.

2

Mit jelent többnyelvűen felnőni?

Daniel, Szlovén Gimnázium:

Nekem már kezdettől fogva azt jelenti, hogy előnyök származnak belőle. A többnyelvűségem által mindig tudtam barátokat szerezni.

Michelle, Kéttannyelvű Új Középiskola Großwarasdorf:

Nekem mindenesetre a jövőre nézve egy plusz előnyt jelent.

David, Komensky Iskola:

Véleményem szerint „többnyelvűen felnőni" óriási előny. Pl. a munka világában ez nagyon előnyös. Lehet csehül, németül és angolul beszélni.

Emilie, Komensky Iskola:

Meglehetősen nehéz, mert mindent úgymond duplán kell megtanulni.

Jennifer, Kéttannyelvű Új Középiskola Großwarasdorf:

Nemcsak azt jelenti, hogy két nyelven beszélünk, hanem azt is, hogy a szüleim a másik ország konyhájának specialitásait is főzik.

Imre, Felsőőri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium:

Hasznomra válik, és ezáltal egy jó érzés.

Mateo, Felsőőri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium:

Kétnyelvűen felnőni nagyon szép, mert az ember sok mindent más szemmel néz.

Victoria, Felsőőri Kétnyelvű Szövetségi Gimnázium:

Valami különlegesnek lenni és nem csak németül beszélni.

Nyelvi sokszínűség

9

Az Európai Unióban megbecsülik a nyelveket

Nem szokatlan jelenség, hogy egy országban több nyelvet beszélnek. Az Európai Unió (EU) jelenleg 28 tagországában 24 hivatalos nyelv és 60 regionális vagy kisebbségi nyelv létezik. Az EU célja, hogy minden uniós polgár az anyanyelvén kívül még két uniós nyelvet beszéljen.

Sikeres példák

Ezen az állomáson példákat láthatsz arra, hogyan kezelik a világ különböző országai nyilvános helyeken a nyelvi sokszínűséget.

Süketnéma jelbeszéd az osztrák parlamentben

Barbara Prammer, a parlament néhai elnökasszonya, különösen sokat tett a kisebbségek jogaiért. Ehhez hozzátartozik a parlamenti beszédeknek a süketnéma jelbeszéd által történő tolmácsolása.

Többnyelvű helységnévtáblák Újdelhiben, Indiában

Indiában két szövetségi nyelv van (hindi és angol), valamint 22 hivatalos nyelv regionális szinten. A felvételen hindi, angol, urdu és pandzsáb felirat látható.

Brüsszel–főváros kétnyelvű régió

Belgiumban összesen három hivatalos nyelv létezik (német, holland, francia). A Brüsszel-főváros régió hivatalosan kétnyelvű. Ez azt jelenti, hogy mindent mindkét nyelven kiírnak.

Piran kétnyelvű városa Szlovéniában

Piranban két hivatalos nyelv van (szlovén, olasz). Nyilvános feliratozások, iskolák, óvodák és a Primorska Egyetem alapvetően kétnyelvűek.

3

4

5

6

10 Kutatási eredmények a többnyelvűséggel kapcsolatban

Amit a kutatók kiderítettek

Egy új nyelv elsajátításával javul a koncentrációs képesség és általában a képesség, hogy valami újat tanuljunk, hasonlóan, mint a testedzés során.

Jubin Abutalebi, Milánói Egyetem

Többnyelvű személyeknél az agy sokkal gyakrabban használja azon területeit, amelyek szerepet játszanak döntések meghozatalában. Ezáltal ők könnyebben meg tudják különböztetni a lényeges információkat a lényegtelenektől.

Jubin Abutalebi, Milánói Egyetem

A kisebbségi nyelven történő tanulás és az írás-olvasás elsajátítása támogatja a többségi nyelven való tanulást, mert az egyik nyelven begyakorolt alapvető készségeket mindkét nyelvben használni lehet.

Jim Cummins, Torontói Egyetem

Gyermekeknél a korai kétnyelvűségnek pozitív hatása van minden további nyelv elsajátítására.

Cristina Sanz, Washingtoni Egyetem

A nyelv mindig összefügg a mások iránti figyelmességgel, a mások megbecsülésével és elfogadásával. Minél kevesebb megbecsülést tanúsítanak társadalmilag egy nyelv iránt, annál nehezebb az ezen a nyelven beszélő embereknek a nyelvet megőrizni.

Katharina Brizić, Freiburgi Egyetem

Egy társadalom akkor tudja a többnyelvűségéből fakadó erőforrásokat hasznosítani, ha az egyének megélhetik saját többnyelvűségüket.

Brigitta Busch, Bécsi Egyetem

Butera – tschuliptscha

1

So „tschulipe“ hi? Ada nan asaj loke angle te terdscharel!

„Tschulipe“ jek tikneder grupn manuschendar hi. I bareder grupn „butera“ akardi ol.

Jek tschulipe ande jek schtot jek tikneder falato le dschenendar hi, sava koji khetan hi, afka sar i tschib taj i kultura. O khetaniptscha barikane len keren – on vaschoda avrijal hi sar o butera dschene.

Flogoskeri grupn – etnischi tschulipe – tschulipe

Andi Austrija aun prindscharde tschuliptscha te flogoskere grupn akarde on. Ando tscha-tschipe afka butschol: *„Flogoskere grupn ando gondo adale bundakere tschatschipestar hi odola ando falati le bundakere thanestar tel beschte grupn austritike schtotiskere polgarendar, na nimtschka dajakera tschibtschaha taj ajgeni flogoskera kulturaha.“* (§ 1 Abs. 2 flogoskero grupnakero tschatschipe)

Andi Austrija adala tschuliptscha aun prindscharde hi:

- → tschechitiki flogoskeri grupn
- → horvacki flogoskeri grupn
- → ungriki flogoskeri grupn
- → flogoskeri grupn le Romendar
- → slovakitiki flogoskeri grupn
- → slovenitiki flogoskeri grupn

LEK TIKNEDER KARIKA „FLOGOSKERI GRUPN“
Jek flogoskeri grupn jek etnischi tschulipe hi, savo imar but generaciji ande falati la Austrijatar kher hi.

AVRUTNI KARIKA „TSCHULIPE“
O alav tschulipe, schaj te avre kojenca khetan phandlo ol, afka sar o arditschojipe, religijona vaj seksujeli orijentirinipe.

MASCHKARUTNI KARIKA „ETNISCHI TSCHULIPE“
Jek „etnischi“ tschulipe jek grupn manuschendar le khetane telschtaminipeha taj la khetana tschibtschaha hi, savi te duach o use roasinipe kerdi ol.

Historija le tschuliptschendar

Upro than la adivesakera Austrijatar sajt but schel berscha manuscha mindenfelitike tschibtschenca dschin

Keverime tschibtschakere thana taj politischi granici andi Austritiki-Ungriki-Monarchija taj o schtotscha, save paloda ari ale

Aja kartscha sikal, sar pumen o politischi granici irinde: i kali dorik sikal o granici la monarchijatar valami 1914. I parni dorik sikal o adiveseskere granici. O feschtoskere flatschki le tschibtschenge andar o bersch 1914 hi, save pumen la cajtaha irinde. Andi Austrija valami glajchi atschine.

Kvela: Hugo Portisch: Österreich I. Abschied von Österreich, S. 314f

Vasch haburtscha taj politischi koji, o schtotiskere granici avrijal ule. O schtotiskero use kerinipe le manuschendar vaschoda irintscha pe, lengeri tschib ham i glajchi atschini. Afka poar grupn erschtivar falato le butera dschenendar sina taj paloda jek tschulipe.

Usar 1918: Demokracija

Pal 1918 andi Europa nacijonali schtotscha kerde ule, ande save jek khetani tschib vakerdi ol. Andi Austrija oda i nimtschki tschib hi. O Burgenland erscht 1921 jek falato la Austrijatar ulo. O polgartscha le sudostitike falatostar Kärnten, 1920 schaj ar rodine, te on usi Austrija te atschol kamna. But lendar vaschoda sina.

1933–1945: Austrofaschismus taj NS-diktatura

Usar 1933 taj 1938 andi Austrija autoriteri sistemtscha mindenfelitike ar preginipeha dija. Tschuliptscha la diskriminacijake ar bescharde sina. Maschkar i nacijonalsocijalistischi diktatura religijonakere, etnischi taj politischi tschuliptscha afka sar o dschidovtscha/dschidovkiji, Roma/Romnja vaj komunistscha/komunistkiji sistematisch tradim taj murdarde ule.

Arodiptscha

Kiposkero telalpisinipe: Ada kipo sikal o arodipe 1920 upro Napoleon rito ande Villach pedar o atschipe le sudostitike Kärntenistar usi Austrija.

Tradipe

Kiposkero telalpisinipe: Ada kipo sikal o and tschapinipe le Romendar ande jek logeri.

Tschuliptschengere tschatschiptscha

3

Sajt 1945: Demokracija

O alijirti la Austrija putrinde. Odole keripeha o dujto themeskero haburi kisetim ulo. Ande jek demokracija le tschuliptschen barikane tschatschiptscha hi, save le schtotistar arakarde on. Oda pekamlo hi, mint ande jek demokracija, o butera dschene phenen, so kerdo te ol.

1955: Schtotiskero arkerdo Betschistar

Ando Artikel 7 o lek barikaneder tschatschiptscha le tschuliptschendar terdschon.

1976: Ardipe le flogoskere grupnakere tschatschipestar

Saj barikane tschatschiptscha hi le aun prindscharde tschuliptschen andi Austrija?

- aja tschib privati (afka sar andi familija) taj te ando pradipe vakerdi tromal te ol. Te ande birovtschage i ajgeni tschib ojs birovtschagoskeri tschib vakerdi tromal te ol.
- dschene flogoskere grupnendar na troman ar granicalim vaj bibastaleder behandlim on.
- ando gemajntscha, ande save tschuliptscha dschin, tromal i ajgeni tschib te pradim sikado te ol, afka sar upre gaveskere tablini vaj dromeskere tablini.
- le cile ischkolaschtschen/ischkolaschkijen ande keverime tschibtschakere thana la Austrijatar o tschatschipe hi, i odoj vakerdi flogoskeri grupnakeri tschib te siklol.

fatretertscha/ fatreterkija le tschuliptschendar use politischi keriptscha, save len resen, ande phandle on.

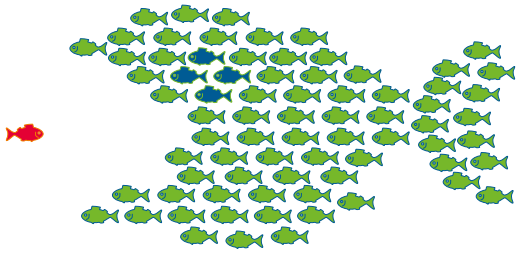
papruschengere neviptscha, radijoskere sendungtscha, televisakere programtscha ande pumari tschib keren taj ari den.

ajgeni tradiciji taj mulatintschage mulatinen.

Tschuliptschengero arakaripe

4

Soske tschuliptschengero arakaripe?

Jek tschulipe na dschanlahi use jek ar keripe le butera dschenendar pumare interesi taj tschatschiptscha duach te bescharel, mint le avren buteder hangi hi. Vaschoda ande jek demokracija le aun prindscharde tschuliptschenge barikane tschatschiptscha del, save o schtot arakarel. Odoleha kerdo te ol, hot jek tschulipe na tel dschumim te ol taj harno te na al.

Duach bescharipe le tschuliptschengere tschatschiptschendar andi Austrija

O prik bescharipe adale tschatschiptschendar buteder deschberschengere pekamle, mint te protestscha gejng lende dija.

Protesto gejng o duj tschibtschakero ischkolakero tschatschipe

Pal 1945 le cile ischkolaschtschen/ischkolaschkijen ando suditiko Kärnten duj tschibtschakero sikajipe sina. Pal protestscha akor 1959 jek tschuliptschengero ischkolakero tschatschipe le thaneske Kärnten ari dim ulo. Sajt oja cajt, o tschave uso slovenitiko sikajipe iste pumen aun mejdinen.

Gaveskero tablinakero naschipe

1972 ando suditiko Kärnten o erschti duj tschibtschakere gaveskere tablini upre terdscharde ule. Odola ande kiratiskere aunastariptscha tel baunim vaj pujste kerde ule.

Aunprindscharipe le tschuliptschendar

O flogoskero grupnakero tschatschipe andar o bersch 1976 flogoskere grupn definirintscha taj o schajipe avre aunprindscharipeske dija. 1993 o Roma ojs flogoskeri grupn aun prindscharde ule. 1994 o Burgenland jek nevo tschuliptschengero ischkolakero tschatschipe uschtidija.

Duj tschibtschakere gaveskere tablini

Erscht ando bersch 2000 ando Burgenland 51 duj tschibtschakere gaveskere tablini upre terdscharde ule. 2011 ande Kärnten meg avre duj tschibtschakere gaveskere tablini upre terdscharde ule.

Romanes dromeske

Sajt 2005 le Rombus del, savo uso Romengere-sidlungtscha ando Burgenland ladel, taj siklipeskero pomoschago taj Romanes-sikajipe le tschavenge taj le barenge, tel likerel.

„Amen upro tschibtscha terdschojas“

2008 i Eva Schlengel aja kunstakeri inschtalacijona le angli Hofburg aun kerde pisinipeha „Österreichische Präsidentschaftskanzlei“ andi nimtschki taj ando schov tschuliptschengere tschibtscha, kertscha.

Identitetscha

5

Buteder identitetscha

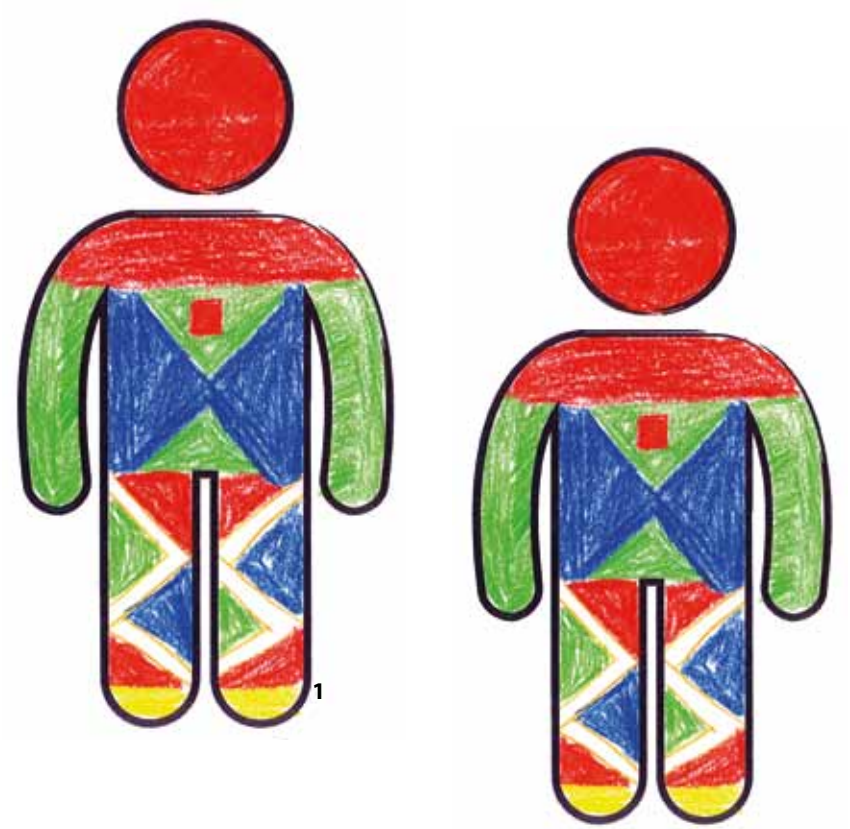
Identiteta akarde on o vertscha, o esbe liptscha, o gondi taj kamiptscha, save sakone manusch ar keren taj save amen ando naschipe le dschivipestar jerinas. Barikane vaschoda hi grupn, afka sar

i familija, o pajtaschtscha, i ischkola vaj o than, upre savo dschis.

Sakone manusch jek barikani taj igen mindenfelitiki (individujeli) identiteta hi.

Tschibtschakere identitetscha

La identiteta jeke manuschistar but mindenfelitike falati hi – i tschib jek igen barikano falato hi. Te valako buteder tschibtscha vakertscha, akor te odola falati la ajgeni identitetatar hi.

1

Tschuliptschengero ischkolakero tschatschipe

Andi Austrija le cile ischkolaschtschen/ischkolaschkijen ando keverime tschibtschakere thana o tschatschipe upro duj tschibtschakero sikajipe hi. Oda butschol, hot ando sikajipe na tschak i nimtschki, englitiki vaj avrethemeskere tschibtscha, ham te i odoj vakerdi flogoskeri grupnakeri tschib, siklim ol. But mindenfelitike schajiptscha del, sar o duj tschibtschakero sikajipe organisirim ol.

Emancipacijonakeri forma

Usar o kesdipe aun, o cile ischkolaschtscha/ischkolaschkiji i nimtschki taj i flogoskeri grupnakeri tschib, siklon. So duj tschibtscha glajchi lim on. Ande jek ora ando cile fochtscha i tschib irim ol.

Johanna, Komensky ischkola
Ando tschechitiko sikajipe tschak i tschechitiki tschib, ando nimtschko sikajipe tschak i nimtschki tschib vakerdi ol. Ande o avre sikajipeskere ori o tschibtscha keverim on. Ando heftlini butvar i tschechitiki tschib pisim ol, mint o kenvi andi nimtschki tschib hi.

Emilie, Komensky ischkola
Ande amari ischkola buteder i tschechitiki/slovakitiki tschib pisim taj vakerdi ol, mint o lek buteder i nimtschki tschib na dschanen. Kenvi hi amen andi nimtschki

Jennifer, ZNMS Großwarasdorf
Ando sikajipeskere ori jefkar i horvacki taj akor i nimtschki tschib vakerdi ol. Jekoschne ischkolaschenge lokeder hi ando ori, te on le meschterenca andi horvacki tschib schaj vakeren, avrenge lokeder hi, andi nimtschki tschib.

Sarah, ZBG Erba
I ungriki tschib bojd ande sako sikajipeskero foch vakerdi ol, oni andi nimtschki, englitiki taj matematikakeri ora. Ham te akor, te valako o alav andi nimtschki tschib na hajilo, andi ungriki tschib definirim lo ol.

Imersijona – Tschibtschakero nandscharipe

Imersijona, tschibtschakero nandscharipe hi. Ada butschol, hot o cilo sikajipe ande jek kurko tschak andi nimtschki tschib vakerdo ol taj ando avro kurko, tschak andi slovenitiki. Ham te schaj ol, hot o tschibtscha, jek di pal o kija, pumen irinen. Afka tschatschikan andi tschib „ande usim" schaj ol.

Lucia, flogoskeri ischkola 24, Klagenfurt
Me mre pajtaschenca andi nimtschki tschib vakerav. Mre meschterenca/meschterkijenca ham andi slovenitiki tschib vakerav. Andi ischkola jek kurko slovenitiko sikajipe hi man taj ando avro kurko nimtschko sikajipe taj paloda oda akor papal al.

Tschuliptschengero ischkolakero tschatschipe

Flogoskeri grupnakeri tschib ojs sikajipeskeri tschib

Upro BG/BRG le slovenitikenge ande Klagenfurt i slovenitiki tschib, i sikajipeskeri tschib hi. I slovenitiki taj i nimtschki tschib ojs fochtscha ando glajchi falati sikade on. Ando „Julius-Kugy"-klastscha o ischkolaschtscha/ischkolaschkiji i slovenitiki, nimtschki, italitiki taj englitiki tschib siklon.

Jasmina, BG/BRG le slovenitikenge
Me i nimtschki tschib ando nimtschko sikajipe vakerav, i slovenitiki tschib ando cile avre fochtscha taj i englitiki tschib ando englitiko sikajipe.

Aila, Kugy klas
Andi ischkola mre pajtaschenca andi nimtschki tschib vakerav. Ando sikajipe i slovenitiki, italitiki, englitiki, francitiki taj nimtschki tschib vakerav. Ischkolaschenca andar i Slovenija i slovenitiki tschib te vakerel probalinav. Ischkolaschenca andar i Italija i italitiki tschib te vakerel probalinav.

Dolores, BG/BRG le slovenitikenge
Andi ischkola mre pajtaschenca andi nimtschki tschib vakerav, le profesorenca ando sikajipe, andi slovenitiki tschib.

Jana, Kugy klas
Andi ischkola butvar i nimtschki tschib vakerav, poar pajtaschenca taj ando slovenitiko-sikajipe i slovenitiki tschib, ando italitiko sikajipe i italitiki tschib taj ando englitiko sikajipe i englitiki tschib vakerav. Poavar te o cile tschibtscha khetan keverinav.

Flogoskeri grupnakeri tschib ojs dschivdi avrethemeskeri tschib

Use aja forma i sikajipeskeri tschib nimtschki hi. O flogoskere grupnakere tschibtscha ojs avrethemeskere tschibtscha sikade on.

Bogi, NMS Rohonca
Amen trijalvar ando kurko jek horvacki- vaj jek ungriki sikajipeskeri ora hi. Epasch amara klasatar i horvacki, taj epasch i ungriki tschib, siklol.

Isabella, NMS Rohonca
Ande amari ischkola i ungriki taj i horvacki tschib siklim schaj ol. Me trijalvar ando kurko i ungriki tschib siklojav.

Dajakero tschibtschakero sikajipe

Ischkolaschtscha/ischkolaschkiji ande jek naphandlo foch pumari dajakeri tschib schaj soraljaren. Betschiste afka sar o dajakero tschibtschakero sikajipe andi albanitiki, arabischi, bosnischi, horvacki, serbischi, Romani, turkitiki tschib taj meg ande poar avre tschibtscha, del.

Buteder tschibtscha latsche hi

Kada taj kaj saj tschib me vakerav?

Simon, BG/BRG le slovenitikenge:

Mra dajaha i slovenitiki tschib, mre dadeha i nimtschki tschib taj mra phenjaha i slovenitiki tschib vakerav. Mra babaha taj mre papuha, o dschene mra dajatar, i slovenitiki tschib vakerav, mra babaha taj mre papuha, o dschene mre dadestar, i nimtschki tschib vakerav. Barikane pajtaschenca andi ischkola i slovenitiki tschib vakerav.

2

So ar kerel, but tschibtschenca upre te bartschol?

Daniel, BG/BRG le slovenitikenge

Mange usar o kesdipe aun barikano hi, hot jek latscho gendo hi man. Mre but tschibtschenca mange mindig pajtaschtschen jerinahi.

Michelle, ZNMS Großwarasdorf

Mange barikano hi, hot jek latscho gendo la cukunftake man hi.

David, Komensky ischkola

„But tschibtschenca“ upre te bartschol, jek barikano koja hi. Afka sar jek latscho koja ando butjakero them. Akor i tschechitiki, nimtschki taj englitiki tschib dschanes.

Emilie, Komensky ischkola

Pharo hi, mint sa, afka dujvar iste siklojs.

Jennifer, ZNMS Großwarasdorf

Nan tschak barikano, hot duj tschibtscha vakeres, te barikano hi, hot mri daj taj mro dad te schpecijalitetscha le avre vilagostar than.

Imre, ZBG Erba:

Mange pomoschinel taj vaschoda ada jek schukar esbe lipe hi.

Mateo, ZBG Erba:

Duj tschibtschenca upre te bartschol, igen schukar hi, mint akor te but avre atschenca dikes.

Victoria, ZBG Erba:

Valaso barikano te ol taj na tschak i nimtschki tschib te vakerel.

Mindenfelitike tschibtscha

9

Patijaripe le tschibtschenge andi Europitiki Unijona

Nan normali, hot ande jek vilago buteder tschibtscha vakerde on. La Europitika Unijona (EU) 28 vilagi hi, 24 birovtschagengere tschibtschenca taj 60 regijonali vaj tschuliptschengere tschibtschenca. O cil la EU-jatar hi, hot o cile EU-jakere polgartscha/polgarkiji pasche pumari dajakeri tschib duj avre EU-jakere tschibtscha te vakerel dschanen.

Lek feder keriptscha

Upre aja schtacijona keriptscha dikes, sar avre vilagi upro them le mindenfelitike tschibtschenca ando pradimo than um dschan.

Kaschukengeri tschib ando austritiko nacijonakero rot

I aguni nacijonakero rotakero presidentkija, Barbara Prammer, igen but le tschuliptschengere tschatschiptschenge ande pe bescharlahi. Use kerinel te o prik bescharipe le vakeriptschendar ando parlamento andi kaschukengeri tschib.

Schtar tschibtschakere gaveskere tablina ande Neu Delhi, Indija

Andi Indija duj bundakere tschibtscha (englitiki taj hindi tschib) taj 22 birovtschagengere tschibtscha upre regijonali thana del. Upro kipo i englitiki, hindi, urdu taj panjabi tschib dikes.

Duj tschibtschakeri regijona Brüssel-scheroskero foro

Andi Belgija trin birovtschagengere tschibtscha (nimtschki, holanditiki, francitiki tschib) del. I regijona Brüssel-scheroskero foro oficijeli jek duj tschibtschakeri regijona hi. Ada butschol, hot o cile koja ande duj tschibtscha aun pisinde hi.

Duj tschibtschakero foro Piran andi Slovenija

Ande Piran duj birovtschagengere tschibtscha (slovenitiki, italitiki tschib) del. Pradime tablini, ischkoli, tschavengere bartscha taj i universiteta duj tschibtschon hi.

3

4

5

6

10

Forschinipeskere resultatscha le but tschibtschendar

So forschertscha ari lakle

Te neve tschibtscha siklijal, akor i koncentracijona feder ol taj te o avre koji, nevo te siklol, afka sar uso fitnesiskero trening.

Jubin Abutalebi, universiteta Mailand

Use dschene, save buteder tschibtscha vakeren o godschakere arejaltscha, save le keripeskere procesenge adaj hi, buteder pekamle on. Vaschoda lokeder lenge perel, barikane taj na barikane informaciji te ulal.

Jubin Abutalebi, universiteta Mailand

Sikajipe taj alfabetisirinipe le siklipeske andi tschulip-tschengeri tschib pomoschinel, kaj o angle paschlime dschaniptscha, save ande jek tschib trenirim on, so duj tschibtschenge nucim schaj on.

Jim Cummins, universiteta Toronto

Uso tschave, le agune duj tschibtschakere siklipe, positivi ar virkinipe upro siklipe sakona avra tschibtschatar hi.

Cristina Sanz, universiteta Washington D.C.

I tschib mindig le patijaripeha, le vertiskere schecinipeha taj le respektoha khetan hejnginel. Sa tschuleder patijaripe jeka tschibtschake ando khetanipe dim ol, sa phareder le vakeraschenge/vakeraschkijenge adala tschibtschatar hi, la dschivdon te likerel.

Katharina Brizić, universiteta Freiburg

Jek khetanipe schaj pro but tschibtschakero vakeripe akor erscht ojs kvela nucinel, te o jekoschne dschene pumaro but tschibtschakero vakeripe dschin.

Brigitta Busch, universiteta Betschi

Väčšiny – menšiny

1

Čo vlastne znamená „menšina“? To nie je vôbec také jednoduché vysvetliť!

„Menšina“ znamená menšiu skupinu ľudí. Väčšia skupina sa nazýva „väčšina“.

Menšina v jednom štáte je teda menšia časť obyvateľstva, ktorá má určité veci spoločné, napr. jazyk a kultúru. Tieto spoločné znaky ju robia osobitou – odlišuje sa nimi od väčšiny obyvateľstva.

Národná skupina – etnická menšina – menšina

V Rakúsku sú uznané menšiny nazývané aj národné skupiny. Zákonom je stanovené: *„Národné skupiny v zmysle spolkového zákona sú skupiny rakúskych štátnych občanov s nenemeckým materským jazykom a vlastnou národnou osobitosťou, ktorí žijú v častiach územia spolkovej republiky.“* (§ 1 ods. 2 zákona o národných skupinách)

V Rakúsku sú uznané nasledujúce menšiny:

- → česká národná skupina
- → chorvátska národná skupina
- → maďarská národná skupina
- → rómska národná skupina
- → slovenská národná skupina
- → slovinská národná skupina

NAJMENŠÍ OKRUH „NÁRODNÁ SKUPINA“:
Národná skupina je etnická menšina, ktorá je už mnoho generácií usadená v častiach Rakúska.

VONKAJŠÍ OKRUH „MENŠINA“:
Pojem menšina sa môže vo všeobecnosti vzťahovať na iné znaky, ako sú napr. výzor, náboženstvo alebo sexuálna orientácia.

STREDNÝ OKRUH „ETNICKÁ MENŠINA“:
„Etnická“ menšina je skupina ľudí so spoločným pôvodom a jazykom, ktorá vzniká aj prisťahovalectvom.

História menšín

Na území dnešného Rakúska žijú už mnoho storočí ľudia rôznych jazykov

Oblasti rôznych jazykov a politické hranice v rakúsko-uhorskej monarchii a nástupníckych štátoch

Táto mapa ukazuje, ako sa zmenili politické hranice: čierna čiara označuje hranice monarchie okolo roku 1914. Biela čiara označuje dnešné hranice. Farebné škvrny označujúce jazyky sú platné aj pre rok 1914 a časom sa prirodzene tiež zmenili. V Rakúsku zostali približne rovnaké.

Zdroj: Hugo Portisch: Österreich I. Abschied von Österreich, s. 314 a nasl.

Následkom vojen a politických udalostí sa štátne hranice posunuli. Štátna príslušnosť ľudí sa tým zmenila, ich jazyk však zostal rovnaký. To spôsobilo, že niektoré skupiny boli najskôr súčasťou väčšiny obyvateľstva a neskôr menšiny.

Od roku 1918: Demokracia

Po roku 1918 vznikli v Európe národné štáty, v ktorých prevládal jeden spoločný jazyk. V Rakúsku je to nemčina. Burgenland sa stal súčasťou Rakúska až v roku 1921. Občania a občianky juhovýchodnej časti Korutánska mohli v roku 1920 hlasovať o tom, či chceli zostať súčasťou Rakúska. Rozhodli sa pre to väčšinovým hlasovaním.

1933–1945: Austrofašizmus a diktatúra nacizmu

Od rokov 1933 a 1938 existovali v Rakúsku autoritárske režimy rôzneho charakteru. Menšiny boli vystavené diskriminácii. Počas nacistickej diktatúry boli náboženské, etnické a politické menšiny ako napr. Židia/Židovky, Rómovia/ Rómky alebo komunisti/komunistky systematicky prenasledované a vyvražďované.

Hlasovanie
Tento obraz znázorňuje, ako boli v roku 1920 na Napoleonovej lúke pri Villachu vyhlásené výsledky hlasovania o tom, že juhovýchodné Korutánsko zostáva súčasťou Rakúska.

Prenasledovanie
Tento obraz znázorňuje nútený pobyt Rómov v koncentračnom tábore.

Práva menšín

3

Od roku 1945: Demokracia

Spojenci oslobodili Rakúsko. Tým sa skončila druhá svetová vojna.

V demokracii majú menšiny osobitné práva, ktoré sú chránené štátom. Je to potrebné, pretože v demokracii principiálne rozhoduje väčšina.

1955: Štátna zmluva z Viedne

V článku 7 sú zakotvené najdôležitejšie práva menšín.

1976: Prijatie zákona o národných skupinách

Aké osobitné práva majú uznané menšiny v Rakúsku?

- → Tento jazyk smú používať súkromne (napr. v rodine) ako aj na verejnosti.
  Aj na úradoch je možné hovoriť vlastným jazykom ako úradným jazykom.
- → Príslušníci národných skupín nesmú byť vyčleňovaní ani s nimi nesmie byť horšie zaobchádzané.
- → V obciach, v ktorých bývajú menšiny, smie byť vlastný jazyk aj verejne viditeľný, napr. na miestnych tabuliach alebo ako označenia ulíc.
- → Všetci žiaci/všetky žiačky majú v oblastiach Rakúska so zmiešanými jazykmi právo učiť sa príslušný jazyk národnej skupiny.

Zástupcovia/zástupky-ne menšín sú zapájaní/zapájané do politických rozhodnutí, ktoré sa týkajú aj ich.

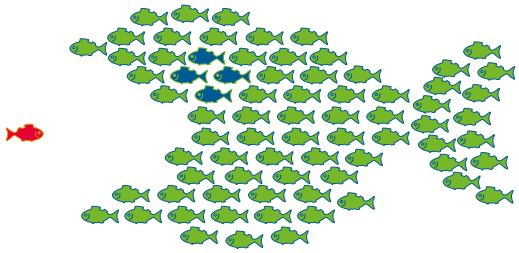
Tvorba novín, rádiového vysielania alebo televíznych programov a komunikácia vo vlastnom jazyku.

Oslavovanie vlastných tradícií a sviatkov.

Ochrana menšín

4

Prečo ochrana menšín?

Pri väčšinových rozhodnutiach by menšina nemusela presadiť svoje záujmy a práva, pretože by mohla byť prehlasovaná. Preto existujú v demokracii pre uznané menšiny určité práva, ktoré štát chráni. Tým sa má zabrániť potlačovaniu alebo znevýhodňovaniu menšiny.

Presadzovanie práv menšín v Rakúsku

Presadzovanie týchto práv trvalo viaceré desaťročia, pretože voči nim existoval aj odpor.

Odpor voči dvojjazyčnému školstvu

Po roku 1945 mali žiaci/žiačky v južnom Korutánsku dvojjazyčné vyučovanie. Po protestoch bol v roku 1959 vydaný menšinový školský zákon pre Korutánsko. Odvtedy sa musia deti na vyučovanie slovinského jazyka nahlasovať.

Útok na miestne tabule

V roku 1972 boli v južnom Korutánsku vystavené prvé dvojjazyčné miestne tabule. Tie boli v rámci nočných útokov protiprávne demontované a ničené.

Uznanie menšín

Zákon o národných skupinách z roku 1976 definoval národné skupiny, a tým umožnil ďalšie uznanie. V roku 1993 boli Rómovia/Rómky uznaní/uznané ako národná skupina. V roku 1994 bol pre Burgenland prijatý nový menšinový školský zákon.

Dvojjazyčné miestne tabule

Až v roku 2000 bolo v Burgenlande umiestených 51 dvojjazyčných miestnych tabúľ. V roku 2011 boli v Korutánsku zriadené ďalšie dvojjazyčné miestne tabule.

Rómovia na kolesách

Od roku 2005 existuje rómsky autobus, ktorý jazdí do osídlení Rómov v Burgenlande a ponúka lektorskú asistenciu a vyučovanie rómčiny pre deti a dospelých.

„Milujeme jazyky“

V roku 2008 zostavila Eva Schlengel túto umeleckú inštaláciu s nápisom „Rakúska prezidentská kancelária“ umiesteným pred Hofburgom v nemčine a v šiestich jazykoch menšín.

Identity

5

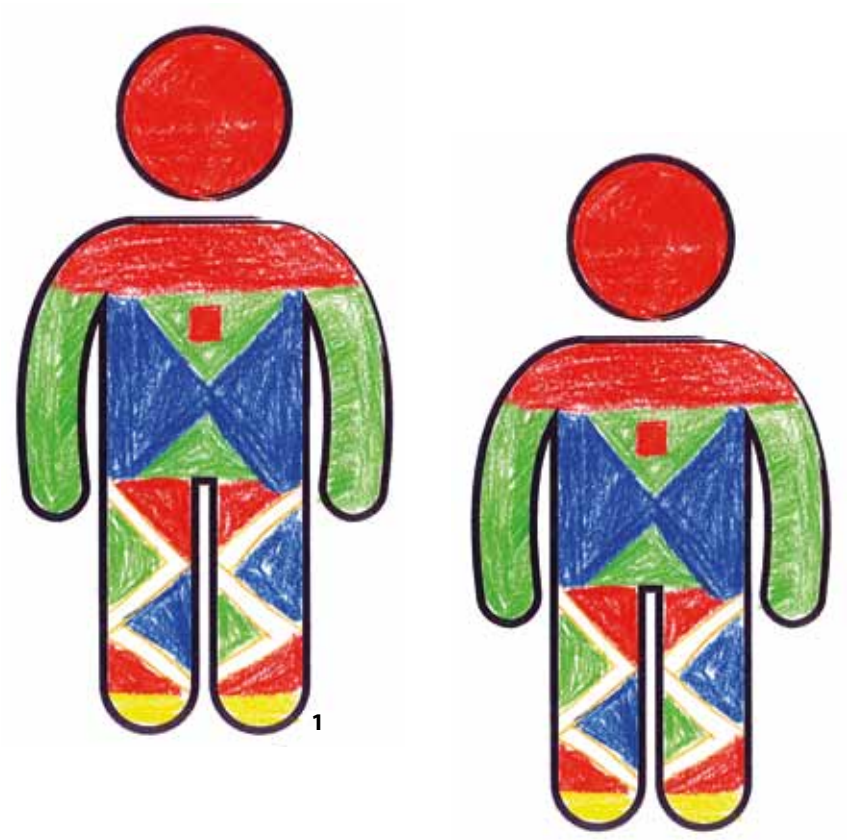
Viacnásobné identity

Identitou nazývame hodnoty, pocity, postoje a záľuby, ktoré tvoria každého človeka a ktoré získavame v priebehu života. Význam pri tom zohrávajú skupiny, ako napr. rodina, okruh priateľov, škola alebo krajina, v ktorej človek žije.

Každý človek má jedinečnú a veľmi rôznorodú (individuálnu) identitu.

Jazykové identity

Identita človeka má veľa rôznych súčastí – jazyk je jednou z nich a predstavuje veľmi dôležitú súčasť. Ak niekto hovorí viacerými jazykmi, potom sú aj tieto jazyky súčasťou jeho vlastnej identity.

1

Školstvo menšín

6

V Rakúsku majú všetci žiaci/žiačky v jazykovo zmiešaných územiach právo na dvojjazyčné vyučovanie. To znamená, že v rámci vyučovania sa neučia iba nemčinu, angličtinu a iné cudzie jazyky, ale aj príslušný jazyk národnej skupiny. Existujú rôzne možnosti organizácie dvojjazyčného vyučovania.

Emancipačný model

Od začiatku sa všetci žiaci/všetky žiačky učia nemčinu a jazyk národnej skupiny. Oba jazyky sú používané rovnocenne. V rámci jednej hodiny sa obmieňa jazyk vo všetkých predmetoch.

Johanna, Škola Komenský
Na češtine sa hovorí výlučne česky, na nemčine výlučne nemecky. Pri ostatných predmetoch sa to totálne mieša. Do zošitov si často píšeme česky, pretože knihy sú v nemčine.

Emilie, Škola Komenský
V našej škole sa hovorí a píše skôr česky/slovensky, pretože väčšina nevie nemecky. Knihy máme v nemčine, ale do zošita píšeme česky/slovensky, prirodzene okrem hodín nemčiny.

Jennifer, Dvojjazyčná nová stredná škola Großwarasdorf
Na vyučovacích hodinách sa hovorí čiastočne chorvátsky a čiastočne nemecky. Pre niektorých žiakov je počas hodín jednoduchšie, keď sa s učiteľmi rozprávajú chorvátsky, pre niektorých je to jednoduchšie po nemecky.

Sarah, Dvojjazyčné spolkové gymnázium Oberwart
Maďarčina sa používa okrem hodín nemčiny, angličtiny a matematiky takmer na každom vyučovacom predmete. Ale aj vtedy, ak niekto dané slovo nerozumie po nemecky, vysvetlí sa to po maďarsky.

Lucia, Ľudová škola 24, Klagenfurt
Ja hovorím so svojimi priateľmi po nemecky. S mojimi učiteľkami však hovorím po slovinsky. V škole mám jeden týždeň slovinčinu a jeden týždeň nemčinu a potom sa to znova zopakuje.

Imerzia – ponorenie sa do jazyka

Imerzia znamená ponorenie sa do jazyka. To znamená, že počas jedného týždňa sa polovicu vyučovacieho času hovorí iba nemecky a počas druhej polovice napr. iba slovinsky. Môže sa však stať, že sa počas dňa jazyky vymenia. Tým je možné sa do jazyka skutočne „ponoriť".

Školstvo menšín

7

Jazyk národnej skupiny ako vyučovací jazyk

Na Spolkovom gymnáziu/Spolkovom reálnom gymnáziu pre Slovincov v Klagenfurte je vyučovacím jazykom slovinčina. Slovinčina a nemčina sa vyučujú ako predmety v rovnakom rozsahu. V triedach „Juliusa Kugyho" sa žiaci a žiačky vyučujú slovinčinu, nemčinu, taliančinu a angličtinu.

Jasmina, Spolkové gymnázium/ Spolkové reálne gymnázium pre Slovincov
Ja hovorím nemecky na vyučovaní nemčiny, slovinsky na všetkých ostatných predmetoch a anglicky na hodine angličtiny.

Aila, trieda Kugyho
V škole hovorím s mojimi priateľmi nemecky. Na vyučovaní hovorím slovinsky, taliansky, anglicky, francúzsky a nemecky. So žiakmi zo Slovinska sa pokúšam hovoriť slovinsky. So žiakmi z Talianska sa pokúšam hovoriť taliansky.

Jana, trieda Kugyho
V škole hovorím prevažne nemecky, s niektorými priateľmi a na slovinskom vyučovaní slovinsky, na taliančine hovorím taliansky a na angličtine anglicky. Niekedy tiež miešam všetky jazyky spolu.

Dolores, Spolkové gymnázium/ Spolkové reálne gymnázium pre Slovincov
V škole hovorím s mojimi priateľmi nemecky a s profesormi na vyučovaní slovinsky.

Jazyk národnej skupiny ako živý cudzí jazyk

Pri tomto modeli je vyučovacím jazykom nemčina. Jazyky národných skupín sa vždy vyučujú ako cudzie jazyky.

Bogi, Nová stredná škola Rechnitz
My máme trikrát týždenne jednu hodinu chorvátčiny alebo maďarčiny. Polovica našej triedy sa učí chorvátsky a tá druhá maďarsky.

Isabella, Nová stredná škola Rechnitz
V našej škole sa je možné učiť maďarsky a chorvátsky. Ja sa učím trikrát týždenne maďarsky.

Vyučovanie materského jazyka

Žiaci a žiačky si môžu v rámci voliteľného predmetu prehlbovať svoje znalosti z príslušného materinského jazyka. Vo Viedni existuje napr. vyučovanie v albánčine, arabčine, bosniančine, chorvátčine, srbčine, rómčine, turečtine a niektorých iných jazykoch.

Samozrejme viacjazyčne

8

Kedy a kde hovorím ktorým jazykom?

Simon, Spolkové gymnázium/Spolkové reálne gymnázium pre Slovincov:

So svojou mamou hovorím slovinsky, so svojím otcom nemecky, so svojou sestrou slovinsky. S mojimi starými rodičmi z maminej strany hovorím slovinsky, s rodičmi svojho otca nemecky. S určitými priateľmi hovorím v škole slovinsky.

2

Čo znamená vyrastať viacjazyčne?

Daniel, Spolkové gymnázium/Spolkové reálne gymnázium pre Slovincov

Pre mňa to znamená mať už od začiatku výhodu. Vďaka svojej viacjazyčnosti som si vždy vedel nájsť priateľov.

Michelle, Dvojjazyčná nová stredná škola Großwarasdorf

Pre mňa to jednoznačne znamená, že mám bod k dobru do budúcnosti.

David, škola Komenský

Zastávam názor, že „vyrastať viacjazyčne“ znamená obrovskú výhodu. Napr. v pracovnom svete je to veľmi výhodné. Potom vie človek česky, nemecky a anglicky.

Emilie, škola Komenský

Je to ťažké, pretože všetko sa je potrebné učiť takpovediac dvakrát.

Jennifer, Dvojjazyčná nová stredná škola Großwarasdorf

Neznamená to iba, že človek hovorí dvoma jazykmi, znamená to tiež, že moji rodičia varia špeciality inej krajiny.

Imre, Dvojjazyčné spolkové gymnázium Oberwart:

Poháňa ma to a to je dobrý pocit.

Mateo, Dvojjazyčné spolkové gymnázium Oberwart:

Vyrastať dvojjazyčne je veľmi pekné, pretože to umožňuje vidieť mnohé inými očami.

Victoria, Dvojjazyčné spolkové gymnázium Oberwart

Byť niečím osobitým a nehovoriť iba nemecky.

Jazyková rozmanitosť

9

Hodnota jazykov v Európskej únii

Nie je nezvyčajné, že v jednej krajine sa hovorí viacerými jazykmi. Európska únia (EÚ) má napr. 28 členských štátov s 24 úradnými jazykmi a 60 regionálnymi a menšinovými jazykmi. Cieľom EÚ je, aby všetci občania EÚ ovládali okrem materinského jazyka dva ďalšie jazyky EÚ.

Príklady osvedčených postupov

V tejto sekcii môžeš vidieť príklady, ako iné krajiny na svete zaobchádzajú s jazykovou rozmanitosťou vo verejnej sfére.

Posunková reč v rakúskej Národnej rade

Bývalá predsedníčka Národnej rady, Barbara Prammer, sa veľmi zasadzovala za práva menšín. Patrí k tomu aj preklad prejavov v parlamente do posunkovej reči.

Štvorjazyčné miestne tabule v Neu Delhi, India

V Indii sú dva spolkové jazyky (angličtina a hindčina) a 22 úradných jazykov na regionálnej úrovni. Na fotografii je vidieť jazyky angličtina, hindčina, urdu a panjabi.

Dvojjazyčný región Brusel - hlavné mesto

V Belgicku existujú celkovo tri úradné jazyky (nemčina, holandčina, francúzština). Región Brusel – hlavné mesto je oficiálne dvojjazyčný.
To znamená, je všetko je označené v oboch jazykoch.

Dvojjazyčné mesto Piran v Slovinsku

V Pirani sú dva úradné jazyky (slovinčina, taliančina). Verejné označenia, školy, škôlky a Primorska univerzita sú zásadne dvojjazyčné.

3

4

5

6

10

Výsledky výskumu viacjazyčnosti

Čo zistili výskumníci

Nadobúdanie znalostí nových jazykov zlepšuje schopnosť koncentrácie a aj všeobecnú schopnosť učenia sa nových vecí, podobne ako je to v prípade fitnes tréningu.

Jubin Abutalebi, Univerzita Miláno

V prípade viacjazyčných osôb sú oblasti mozgu, ktoré sú zodpovedné za rozhodovacie procesy, používané oveľa intenzívnejšie. Preto je pre ne jednoduchšie oddeľovať dôležité informácie od nedôležitých.

Jubin Abutalebi, Univerzita Miláno

Vyučovanie a alfabetizácia v jazyku menšiny podporujú učenie v jazyku väčšiny, pretože základné schopnosti, ktoré sú nacvičené v jednom jazyku, môžu byť využité pre oba jazyky.

Jim Cummins, Univerzita Toronto

Skorá dvojjazyčnosť u detí má pozitívny vplyv na osvojenie si každého ďalšieho jazyka.

Cristina Sanz, Univerzita Washington D.C.

Jazyk vždy súvisí s úctou, ocenením, rešpektom. Čím menej úcty sa jazyku spoločensky preukazuje, o to ťažšie je pre hovoriacich tohto jazyka zachovať ho.

Katharina Brizić, Univerzita Freiburg

Spoločnosť môže zužitkovať svoju mnohojazyčnosť ako zdroj až vtedy, ak svoju vlastnú viacjazyčnosť ako takú zažijú jednotlivci.

Brigitta Busch, Univerzita Viedeň

Večine – manjšine

1

Kaj pravzaprav pomeni manjšina? Tega ni mogoče tako preprosto razložiti!

Manjšina pomeni manjšo skupino ljudi. Večjo skupino imenujemo večina.

Manjšina v neki državi je torej manjši del prebivalstva, ki so mu določene stvari skupne, npr. jezik in kultura. Te skupne stvari so tudi nekaj posebnega – z njimi se skupina razlikuje od večine prebivalstva.

Narodna skupnost – etnična manjšina – manjšina

V Avstriji priznanim manjšinam pravimo tudi narodne skupnosti. V zakonu je zapisano tako: „Narodne skupnosti v smislu tega zveznega zakona so skupine avstrijskih državljanov z nenemško materinščino in lastno narodno kulturo, ki živijo in so doma v delih zveznega ozemlja." (Zakon o narodnih skupnostih § 1, 2. odstavek)

V Avstriji so priznane naslednje manjšine:

- → češka narodna skupnost
- → hrvaška narodna skupnost
- → madžarska narodna skupnost
- → narodna skupnost Romov in Rominj
- → slovaška narodna skupnost
- → slovenska narodna skupnost

NOTRANJI KROG – NARODNA SKUPNOST:
Narodna skupnost je etnična manjšina, ki že več generacij živi v določenih predelih Avstrije.

ZUNANJI KROG – MANJŠINA:
Pojem manjšine se lahko nanaša tudi na druge značilnosti, npr. videz, vero ali spolno usmerjenost.

SREDINSKI KROG – ETNIČNA MANJŠINA:
Etnična manjšina je skupina ljudi s skupnim izvorom in jezikom, ki lahko nastane tudi s priselitvijo.

Zgodovina manjšin

Na področju današnje Avstrije že mnogo stoletij živijo ljudje, ki govorijo različne jezike

Mešana jezikovna področja in politične meje v avstro-ogrski monarhiji in državah naslednicah

Zemljevid kaže, kako so se spreminjale politične meje: črna črta prikazuje meje monarhije okoli leta 1914; bela črta prikazuje današnje meje. Barvaste liste prav tako veljajo za leto 1914 in so se seveda tudi spreminjale. V Avstriji so ostale približno enake.

Vir: Hugo Portisch: Österreich I. Abschied von Österreich, str. 314 in naprej

Zaradi vojn in političnih dogodkov so se državne meje premikale. Državljanska pripadnost ljudi se je s tem spremenila, njihov jezik pa je ostal isti. Tako so bile nekatere skupine najprej del večine prebivalstva, pozneje pa manjšina.

Od 1918. leta: Demokracija

Po letu 1918 so v Evropi nastale nacionalne države, v katerih prevladuje en skupni jezik. V Avstriji je to nemščina. Gradiščanska je postala del Avstrije šele leta 1921. Prebivalke in prebivalci jugovzhodnega dela Koroške so morali leta 1920 glasovati o tem, ali želijo ostati v Avstriji. Večina se je odločila za to.

Od 1933. do 1945. leta: Avstrofašizem in nacionalsocialistična diktatura

Od leta 1933 in leta 1938 so v Avstriji vladali različni avtoritarni sistemi. Manjšine so bile izpostavljene diskriminacijam. Med nacionalsocialistično diktaturo so verske, etnične in politične manjšine, npr. Jude/-inje, Rome/-inje ali komuniste/-ke, sistematično preganjali in pobijali.

Plebisciti

Slika prikazuje plebiscitno zborovanje na Napoleonovem travniku pri Beljaku, kjer so odločali o tem, ali bo jugovzhodni del Koroške ostal del Avstrije.

Preganjanje

Slika prikazuje internacijo Romov v koncentracijskem taborišču.

Pravice manjšin

3

Od 1945. leta: Demokracija

Zavezniške sile so osvobodile Avstrijo. Se je končala v Evropi druga svetovna vojna.

V demokraciji imajo manjšine posebne pravice, ki jih ščiti država. To je potrebno, ker v demokraciji načelno odloča večina.

1955: Avstrijska državna pogodba

V 7. členu so zapisane najpomembnejše pravice manjšin

1976: Sprejetje zakona o narodnih skupnostih

Katere posebne pravice imajo priznane manjšine v Avstriji?

- Svoj jezik lahko uporabljajo tako zasebno (npr. v družini) kot v javnosti. Tudi na uradih lahko govorijo tako v lastnem kot uradnem jeziku.
- Pripadnic in pripadnikov narodnih skupnosti se ne sme izločevati ali slabše ravnati z njimi.
- V občinah, v katerih živijo manjšine, je lahko njihov jezik tudi javno viden, npr. na krajevnih tablah ali kažipotih.
- Vsi učenci in učenke imajo na jezikovno mešanih področjih Avstrije pravico, da se učijo jezika tamkajšnje narodne skupnosti.

Zastopnice in zastopnike manjšin vključujejo v politične odločitve, ki zadevajo tudi nje.

Praznovanje lastnih običajev in praznikov.

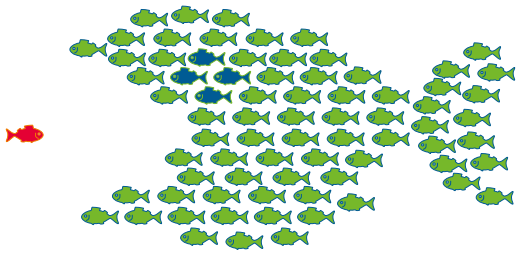
Ustvarjanje časopisov, radijskih oddaj in televizijskih programov ter sporočanje prek teh medijev v lastnem jeziku.

Varstvo manjšin

4

Zakaj varstvo manjšin?

Manjšina pri večinskih odločitvah ne bi mogla uveljaviti svojih interesov in pravic, ker bi jo bilo mogoče preglasovati. Zato so v demokraciji manjšini priznane določene pravice, ki jih varuje država. Tako se prepreči zatiranje in zapostavljanje manjšine.

Uveljavljanje manjšinskih pravic v Avstriji

Zaradi različnih uporov je uveljavitev teh pravic trajala več desetletij.

Upor proti dvojezičnemu šolstvu

Po letu 1945 so vsi učenci in učenke na južnem Koroškem obiskovali dvojezični pouk. Leta 1959, po protestih, so odredili manjšinski šolski zakon. Od takrat naprej se morajo otroci prijaviti k slovenskemu pouku.

„Ortstafelsturm" – podiranje krajevnih napisov

Leta 1972 so na južnem Koroškem postavili prve dvojezične krajevne napise. Te so v nočnih napadih protipravno odstranili ali uničili.

Priznavanje manjšin

Zakon o narodnih skupnostih iz l. 1976 je določal narodne skupnosti in tako omogočil nadaljnje priznanje. Leta 1993 so Rome/Rominje priznali kot narodno skupnost. Leta 1994 je Gradiščanska dobila nov manjšinski šolski zakon.

Dvojezični krajevni napisi

Šele v letu 2000 so na Gradiščanskem postavili 51 dvojezičnih krajevnih napisov. Leta 2011 so na Koroškem postavili dodatne dvojezične krajevne napise.

Romski jezik na kolesih

Od leta 2005 obstaja „Rombus", ki se vozi po romskih naseljih na Gradiščanskem ter ponuja učno oskrbo in pouk romščine za otroke in odrasle.

„Radi imamo jezike"

Leta 2008 je Eva Schlengel pred palačo Hofburg oblikovala umetniško instalacijo z napisom „Österreichische Präsidentschaftskanzlei" v nemščini in v šestih manjšinskih jezikih.

Identitete

5

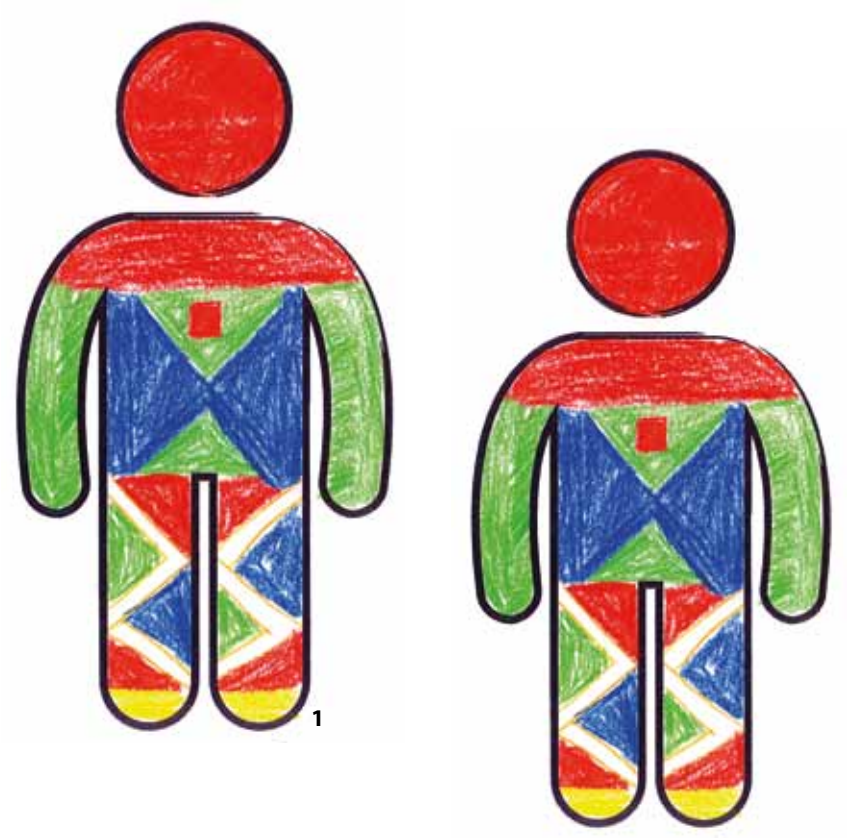
Večkratne identitete

Identiteta je pojem, s katerim opisujemo vrednote, občutke, mnenja in interese, ki oblikujejo vsakega človeka in ki jih pridobivamo v življenju. Na to odločilno vplivajo različne skupine, npr. družina, prijatelji, šola ali dežela, v kateri živiš.

Vsak človek ima edinstveno in zelo raznoliko (individualno) identiteto.

Jezikovne identitete

Človekova identiteta ima veliko različnih delov – eden od teh je tudi jezik, ki je zelo pomemben.

1

Manjšinsko šolstvo

6

V Avstriji imajo vsi učenci in učenke na jezikovno mešanih ozemljih pravico do dvojezičnega pouka. To pomeni, da se pri pouku učijo ne samo nemški, angleški in drugi tuji jezik, temveč tudi jezik narodne skupnosti tistega področja. Dvojezični pouk je lahko organiziran na različne načine.

Emancipacijski model

Vsi učenci in učenke se že od začetka učijo nemščino in jezik narodne skupnosti. Oba jezika se uporabljata enakopravno. Pri vseh predmetih se v okviru ene učne enote jezika izmenjujeta.

Johanna,
Šola Komenskega
Pri pouku češčine govorimo izključno češko, pri pouku nemščine pa izključno nemško. Pri vseh drugih predmetih se jeziki mešajo. Ker so knjige napisane v nemščini, si snov v zvezke pogosto zapisujemo v češčini.

Emilie,
Šola Komenskega
V naši šoli govorimo in pišemo bolj češko/slovaško, ker večina ne zna nemško. Knjige imamo v nemščini, v zvezke pa pišemo češko/slovaško, razen seveda pri pouku nemščine.

Jennifer,
DNSŠ Veliki Borištof
Pri pouku delno govorimo v hrvaščini, delno v nemščini. Nekaterim učencem se je med učnimi urami z učitelji lažje pogovarjati hrvaško, drugim nemško.

Sarah,
DZG Felsöör
Madžarščino uporabljamo pri skoraj vsakem učnem predmetu, razen pri nemščini, angleščini in matematiki. A tudi če kdo besede v nemščini ne razume, jo razložimo po madžarsko.

Imerzija – jezikovna kopel

Imerzija je izraz za jezikovno kopel. To pomeni, da en teden pouk poteka samo v nemščini, drug teden pa npr. samo v slovenščini. Tako se je mogoče prav „potopiti“ v jezik.

Lucia,
LŠ 24, Celovec
S prijatelji se pogovarjam nemško, z učiteljicami pa slovensko. V šoli imamo en teden pouk v slovenščini, drug teden pa v nemščini, in to se izmenično ponavlja.

Manjšinsko šolstvo

7

Jezik narodne skupnosti kot učni jezik

Na ZG/ZRG za Slovence v Celovcu je slovenščina učni jezik. Slovenščina in nemščina se kot predmeta poučujeta v enakem obsegu ur. V „Kugyjevih razredih“ – poimenovanih po alpinistu Juliusu Kugyju – se učenke in učenci učijo slovenščino, nemščino, italijanščino in angleščino.

Jasmina, ZG/ZRG za Slovence
Nemško govorim pri pouku nemščine, slovensko pri vseh drugih predmetih, angleško pa pri pouku angleščine.

Aila, Kugyjev razred
V šoli se s prijatelji pogovarjam nemško. Pri pouku govorim slovensko, italijansko, angleško, francosko in nemško. Z učenci iz Slovenije se poskušam pogovarjati po slovensko. Z učenci iz Italije se poskušam pogovarjati po italijansko.

Dolores, ZG/ZRG za Slovence
V šoli se s prijatelji pogovarjam nemško in s profesorji slovensko.

Jana, Kugyjev razred
V šoli govorim pretežno nemško, z nekaterimi prijatelji in pri pouku slovenščine slovensko, pri italijanščini govorim italijansko in pri angleščini angleško.

Jezik narodne skupnosti kot živi tuji jezik

Pri tem modelu je učni jezik nemščina. Jeziki narodnih skupnosti se poučujejo kot tuji jezik.

Isabella, NSŠ Rohunac/ Rohunc
Na naši šoli se lahko učiš madžarščino in hrvaščino. Jaz se trikrat na teden učim madžarščino.

Bogi, NSŠ Rohunac/ Rohunc
Trikrat na teden imamo eno uro hrvaščine ali madžarščine. Ena polovica našega razreda se uči hrvaščino in druga madžarščino.

Pouk maternega jezika

Učenke in učenci lahko svoj materni jezik dopolnjujejo v obliki fakultativnega (prostega) predmeta. Na Dunaju je npr. pouk maternega jezika na voljo v albanščini, arabščini, bosanščini, hrvaščini, srbščini, romščini, turščini in nekaterih drugih jezikih.

Seveda večjezično

8

Kdaj in kje govorim kateri jezik?

Simon, BG/BRG für Slowenen/ZG/ZRG za Slovence:

Z mamo govorim slovensko, z očetom nemško, s sestro slovensko. S starimi starši po mamini strani govorim slovensko, z očetovimi starši nemško. Z določenimi prijatelji v šoli govorim slovensko.

2

Kaj pomeni odraščati večjezično?

Daniel, BG/BRG für Slowenen/ZG/ZRG za Slovence:

Zame to pomeni, da imam prednost že od vsega začetka. S svojo večjezičnostjo sem vedno lahko pridobil prijatelje.

Michelle, ZNMS Großwarasdorf/DNSŠ Veliki Borištof:

Zame vsekakor pomeni, da imam plus točko za prihodnost. (HRV)

David, Komensky Schule/Šola Komenskega

Po mojem je »odraščati večjezično« velika prednost. Za službo je na primer to zelo ugodno. Potem znaš češko, nemško in angleško. (ČEŠ)

Emilie, Komensky Schule/Šola Komenskega

Težko je, ker se moraš tako rekoč vsega naučiti dvakrat. (ČEŠ)

Jennifer, ZNMS Großwarasdorf/DNSŠ Veliki Borištof:

To ne pomeni samo, da govoriš dva jezika, ampak pomeni tudi, da moji starši kuhajo specialitete druge dežele. (HRV)

Imre, ZBG/DZG Oberwart/Borta/Felsöör

To je prednost, zato mi daje dober občutek. (HRV)

Mateo, ZBG/DZG Oberwart/Borta/Felsöör

Zelo lepo je odraščati dvojezično, ker imaš na veliko stvari drugačne poglede. (HRV)

Victoria, ZBG/DZG Oberwart/Borta/Felsöör

Biti nekaj posebnega in ne govoriti samo nemško. (MADŽ)

Jezikovna raznolikost

9

Spoštovanje jezikov v Evropski uniji

Nič nenavadnega ni, če v določeni državi govorijo več jezikov. Evropska unija (EU) ima npr. 28 držav članic s 24 uradnimi jeziki in 60 regionalnimi ali manjšinskimi jeziki. Cilj EU je, da vsi državljani in državljanke EU poleg maternega jezika govorijo še dva druga jezika EU.

Primeri dobre prakse

Na tej strani so predstavljeni primeri, ki kažejo, kako druge države po svetu ravnajo z jezikovno raznolikostjo v javnem prostoru.

Znakovni jezik v avstrijskem državnem zboru

Nekdanja predsednica državnega zbora, Barbara Prammer, se je zelo zavzemala za manjšinske jezike. K temu spada tudi prevajanje parlamentarnih govorov v znakovni jezik.

Štirijezična krajevna tabla v New Delhiju, Indija

V Indiji imajo dva zvezna jezika (angleščino in hindi) in 22 uradnih jezikov na regionalni ravni. a sliki so prikazani naslednji jeziki: angleščina, hindu, urdu in panjabi.

Dvojezična regija glavnega mesta Bruselj

V Belgiji so skupno trije uradni jeziki (nemščina, nizozemščina, francoščina). Regija glavnega mesta Bruselj je uradno dvojezična. To pomeni, da je vse označeno v obeh jezikih.

Dvojezično mesto Piran/Pirano v Sloveniji

V Piranu sta dva uradna jezika (slovenščina, italijanščina). Javni napisi, šole, otroški vrtci in Univerza na Primorskem so načeloma dvojezični.

3

4

5

6

10

Rezultati raziskovanj o večjezičnosti

Kaj so odkrili raziskovalke in raziskovalci

Z učenjem novih jezikov se izboljša zmožnost koncentracije in splošna sposobnost učenja nečesa novega, podobno kot pri vadbi v fitnesu.

Jubin Abutalebi, univerza v Milanu

Večjezični ljudje intenzivneje uporabljajo dele možganov, ki so odgovorni za odločanje. Tako lažje ločijo pomembne informacije od nepomembnih.

Jubin Abutalebi, univerza v Milanu

Pouk in alfabetizacija (opismenjevanje) v manjšinskem jeziku spodbujata učenje v večinskem jeziku, saj se na ta način osnovne sposobnosti, naučene v enem jeziku, lahko uporabljajo v obeh jezikih.

Jim Cummins, univerza v Torontu

Zgodnja dvojezičnost pri otrocih ima pozitivne učinke na učenje vsakega nadaljnjega jezika.

Cristina Sanz, univerza v Washingtonu, D. C.

Jezik je vedno povezan s pozornostjo, vrednotenjem, spoštovanjem. Čim manj družba spoštuje določen jezik, tem težje ga govorke in govorci ohranjajo.

Katharina Brizić, univerza v Freiburgu

Družba lahko svojo večjezičnost uporablja kot zaklad šele takrat, ko na lastno večjezičnost tako gledajo tudi posamezniki.

Brigitta Busch, univerza na Dunaju

Raum für Notizen

Demokratiezentrum Wien
www.demokratiezentrum.org

Das Demokratiezentrum Wien ist ein interdisziplinäres außeruniversitäres Institut, das wissenschaftliche Forschung mit Vermittlung von Inhalten an ein breites Publikum verbindet. Schwerpunkte des Instituts sind aktuelle und historische Demokratisierungsprozesse, Demokratieentwicklung und Konzepte von Citizenship, Migration und Integration, Politische Bildung sowie Erinnerungskulturen.

Das virtuelle Wissenszentrum www.demokratiezentrum.org umfasst zahlreiche Themendossiers und Wissensstationen, die ein umfangreiches Informationsangebot für unterschiedliche Zielgruppen bieten. Der angebotene Content reicht von der Einstiegsinformation bis zum Vertiefungswissen. In der digitalen Mediathek des Demokratiezentrums Wien sind zahlreiche historische und aktuelle Bilder, Wahlplakate sowie Audio- und Videodokumente abrufbar.

Bundesministerium
Bildung, Wissenschaft
und Forschung